

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ

Αθήνα, 19 Φεβρουαρίου 2024

Αξιολόγηση του ισχύοντος νομοθετημένου κατώτατου μισθού και ημερομισθίου

Σύνοψη των βασικών ευρημάτων

Προκειμένου να συμβάλει στη δημόσια διαβούλευση για τον κατώτατο μισθό, η Τράπεζα της Ελλάδος καταθέτει έκθεση για την αξιολόγηση του ισχύοντος νομοθετημένου κατώτατου μισθού και ημερομισθίου στην Ελλάδα, κατόπιν προσκλήσεως της Επιτροπής Συντονισμού της Διαβούλευσης (5.2.2024) με βάση την υποπερ. Αα΄ της περ. β΄ της παρ. 5 του άρθρου 103 του ν. 4172/2013 (ΦΕΚ Α΄ 167).

Η οικονομική δραστηριότητα το 2023 αναμένεται να επιβραδυνθεί σε σύγκριση με τον 2022, αλλά να παραμείνει ισχυρή, καθώς, σύμφωνα με τις προβλέψεις της Τράπεζας της Ελλάδος, προβλέπεται ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ κατά 2,4% το 2023, λόγω της σημαντικής συμβολής του ακαθάριστου σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου και της ιδιωτικής κατανάλωσης. Ο πληθωρισμός, βάσει του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ), αναμένεται να υποχωρήσει περαιτέρω το 2024 και να διαμορφωθεί στο 3,0%, κυρίως λόγω της αναμενόμενης κάμψης των τιμών των τροφίμων και των μη ενεργειακών βιομηχανικών αγαθών.

Η αγορά εργασίας αναμένεται να βελτιωθεί, καθώς η συνολική απασχόληση προβλέπεται να αυξηθεί κατά 1,7% το 2023, ενώ το ποσοστό ανεργίας θα υποχωρήσει στο 11,1%. Η βελτίωση θα συνεχιστεί και τα επόμενα έτη, αν και με σαφώς ηπιότερους ρυθμούς, συμβαδίζοντας με την εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας. Για το 2024, η συνολική απασχόληση προβλέπεται να αυξηθεί κατά 1,5%, με το ποσοστό ανεργίας να υποχωρεί περαιτέρω στο 10,2%. Παράλληλα, αναμένονται θετικοί ρυθμοί αύξησης του εργατικού δυναμικού, τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες, εξέλιξη που θα οδηγήσει στην άνοδο του ποσοστού συμμετοχής στην αγορά εργασίας.

Για το 2023, το σύνολο των αμοιβών εξαρτημένης εργασίας εκτιμάται ότι έχει αυξηθεί σημαντικά. Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Τράπεζας της Ελλάδος, οι αμοιβές ανά μισθωτό αναμένεται να αυξηθούν κατά 6,2% το 2023, λόγω της σημαντικής αύξησης του κατώτατου μισθού τον Απρίλιο του 2023, των μισθολογικών διεκδικήσεων εξαιτίας του υψηλού πληθωρισμού το 2022, αλλά και της αυξανόμενης στενότητας στην αγορά

εργασίας. Για το 2024, η μεταβολή των αμοιβών ανά μισθωτό αναμένεται να παραμείνει σε αντίστοιχα επίπεδα (+5,4%) για τους παραπάνω λόγους, καθώς και ως αποτέλεσμα της αύξησης των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων από τον Ιανουάριο του 2024 και της επαναφοράς των επιδομάτων προϋπηρεσίας (τριετιών).

Η οικονομετρική ανάλυση της Τράπεζας της Ελλάδος επιβεβαιώνει τα πορίσματα των προηγούμενων αντίστοιχων εκθέσεων της για την ύπαρξη σημαντικής διάχυσης της αύξησης του κατώτατου μισθού σε υψηλότερα μισθολογικά κλιμάκια. Οι επιδράσεις διάχυσης είναι ιδιαίτερα έντονες σε μισθολογικά κλιμάκια που βρίσκονται κοντά στον κατώτατο μισθό. Εκτιμάται ότι, όπως και με τις προηγούμενες αυξήσεις του κατώτατου μισθού, για κάθε ποσοστιαία μονάδα αύξησης του κατώτατου μισθού, ο μέσος μισθός ανά εργαζόμενο στον ιδιωτικό τομέα αυξάνεται κατά περίπου 0,4-0,5%. Από την άλλη πλευρά, παρατηρείται ότι το ποσοστό θέσεων εργασίας που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό μειώθηκε σημαντικά το 2023, παρά την αύξηση του κατώτατου μισθού με αντίστοιχη αύξηση των θέσεων εργασίας στα κλιμάκια μηνιαίων αποδοχών 901-1.000 και 1.001-1.200 ευρώ. Αυτό ενδεχομένως είναι μία ένδειξη στενότητας στην αγορά εργασίας, η οποία αντιδρά με μια μείωση των ευέλικτων μορφών εργασίας και με αυξήσεις μισθών πέραν του κατώτατου για την εξεύρεση εργατικού δυναμικού.

Σύμφωνα με την ανάλυση της Τράπεζας της Ελλάδος, τα τρία βασικά οικονομικά κριτήρια για την εκτίμηση του περιθωρίου μιας αύξησης του κατώτατου μισθού είναι η διαφύλαξη της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, της σταθερότητας των τιμών και της της αγοραστικής δύναμης των εργαζομένων από τις πληθωριστικές πιέσεις. Σε αυτό το πλαίσιο και δεδομένης της περαιτέρω επιβράδυνσης του πληθωρισμού που προβλέπεται για το 2024, κρίνεται ότι υπάρχει περιθώριο για **μια συνετή αύξηση των κατώτατων μισθών και ημερομισθίων μέχρι 4% από την 1η Απριλίου 2024.**

I. Εισαγωγή

Η θεσμοθέτηση του κατώτατου μισθού υφίσταται σε 22 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2023, καθώς η Κύπρος εισήγαγε τον κατώτατο μισθό από 1ης Ιανουαρίου 2023, όπου ανέρχεται στα 885 ευρώ και αυξάνεται στα 940 ευρώ μετά από εξάμηνη συνεχή περίοδο απασχόλησης στον ίδιο εργοδότη.¹ Όλες οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης προχώρησαν σε αύξηση του κατώτατου μισθού μέσα στο 2023. Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat,² οι αυξήσεις σε σχέση με το πρώτο εξάμηνο του 2022 κυμαίνονται μεταξύ 2,0% (Βέλγιο) και 21,5% (Πολωνία), με διάμεση τιμή αύξησης 9,7%. Η Ελλάδα βρίσκεται περίπου στη μέση και έχει τον 14ο υψηλότερο κατώτατο μισθό (έναντι της 13ης θέσης την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι). Σε όρους ισοτιμίας αγοραστικής δύναμης βρίσκεται μία θέση χαμηλότερα, στη 15η θέση (έναντι της 16ης θέσης την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι).

Στην Ελλάδα η διαδικασία διαμόρφωσης του κατώτατου μισθού προβλέπεται από τις διατάξεις του άρθρου 103 του ν. 4172/2013 (ΦΕΚ Α' 167/23.7.2013), όπου περιγράφονται αναλυτικά τα διαδικαστικά στάδια και το χρονοδιάγραμμα μέχρι την τελική εισήγηση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων προς το Υπουργικό Συμβούλιο, η οποία λαμβάνει χώρα εντός του τελευταίου δεκαπενθημέρου του μηνός Ιουνίου κάθε έτους. Η διαδικασία ξεκίνησε για πρώτη φορά το δεύτερο εξάμηνο του 2018 και ολοκληρώθηκε τον Ιανουάριο του 2019 με την υπουργική απόφαση 4241/127/2019 (ΦΕΚ Β' 173/30.1.2019) της Υπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, σύμφωνα με την οποία θεσπίστηκε αύξηση του κατώτατου μισθού χωρίς ηλικιακή διάκριση, με ισχύ από 1ης Φεβρουαρίου 2019. Ο κατώτατος μισθός ορίστηκε στα 650 ευρώ μικτά, έναντι 586,06 ευρώ προηγούμενως (αύξηση 10,9%), ενώ ο υποκατώτατος μισθός καταργήθηκε και κατά συνέπεια ο κατώτατος μισθός για τους νέους έως 25 ετών αυξήθηκε στα 650 ευρώ μικτά από τα 510,95 ευρώ (αύξηση 27,2%).

Το 2020 η διαδικασία διαμόρφωσης του κατώτατου μισθού δεν πραγματοποιήθηκε, εξαιτίας της πανδημίας COVID-19 και των σημαντικών επιδράσεων της στην αγορά εργασίας. Αρχικά, με το άρθρο 14 της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου της 1.5.2020 (ΦΕΚ Α' 90/1.5.2020), η ολοκλήρωση της διαδικασίας μετατέθηκε για το τελευταίο δεκαπενθήμερο του Ιανουαρίου 2021. Στη συνέχεια, με το άρθρο 24 του ν. 4722/2020 (ΦΕΚ Α' 77/15.9.2020), μετατέθηκε για το β' δεκαπενθήμερο του Μαρτίου 2021. Τέλος, με το άρθρο 110 του ν. 4764/2020 (ΦΕΚ Α' 256/23.12.2020), η προθεσμία για την ολοκλήρωση της διαδικασίας μετατέθηκε εκ νέου για το τελευταίο δεκαπενθήμερο του Ιουλίου 2021. Η διαδικασία ολοκληρώθηκε με την απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου στις 26 Ιουλίου 2021 για αύξηση του κατώτατου μισθού κατά 2% στα 663 ευρώ (από 650 ευρώ) από την 1η Ιανουαρίου 2022. Η αύξηση θεσμοθετήθηκε με την υπουργική απόφαση 107675/2021 (ΦΕΚ Β' 6263/27.12.2021).

---

¹ Η Δανία, η Ιταλία, η Αυστρία, η Φινλανδία και η Σουηδία είναι οι χώρες χωρίς θεσμοθετημένο κατώτατο μισθό.

² Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EARN_MW_CUR/default/table?lang=en

Μετά την υλοποίηση της ανωτέρω αύξησης, η κυβέρνηση αποφάσισε την επίσπευση της διαδικασίας για το 2022, καθώς με το άρθρο 60 του ν. 4886/2022 (ΦΕΚ Α΄ 12/24.1.2022) ο νέος κατώτατος μισθός θα ίσχυε από την 1η Μαΐου 2022. Η διαδικασία ολοκληρώθηκε με την απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου στις 21 Απριλίου 2022 για αύξηση του κατώτατου μισθού κατά 7,5% στα 713 ευρώ (από 663 ευρώ) από την 1η Μαΐου 2022. Η αύξηση θεσμοθετήθηκε με την υπουργική απόφαση 38866/21.4.2022 (ΦΕΚ Β΄ 2030/21.4.2022).

Και για την επόμενη αύξηση του 2023 αποφασίστηκε η εκ νέου επίσπευση της διαδικασίας διαμόρφωσης του κατώτατου μισθού, καθώς, σύμφωνα με το άρθρο 39 του ν. 5013/2023 (ΦΕΚ Α΄ 12/19.1.2023), ο νέος κατώτατος μισθός θα ίσχυε από την 1η Απριλίου 2023. Η διαδικασία ολοκληρώθηκε με την απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου στις 17 Μαρτίου 2023 για αύξηση του κατώτατου μισθού κατά 9,4% στα 780 ευρώ (από 713 ευρώ) από την 1η Απριλίου 2023. Η αύξηση θεσμοθετήθηκε με την υπουργική απόφαση 31986/24.3.2023 (ΦΕΚ Β΄ 2003/28.3.2023).

Τέλος, τον Ιανουάριο του 2024 η κυβέρνηση αποφάσισε την εκ νέου επίσπευση της διαδικασίας διαμόρφωσης του κατώτατου μισθού, καθώς, σύμφωνα με το άρθρο 26 του ν. 5085/2024 (ΦΕΚ Α΄ 17/2.2.2024), ο νέος κατώτατος μισθός θα ισχύσει από 1ης Απριλίου 2024.

Σκοπός της παρούσας έκθεσης είναι η αξιολόγηση του ισχύοντος νομοθετημένου κατώτατου μισθού και ημερομισθίου στην Ελλάδα με εκτιμήσεις για την προσαρμογή τους στις τρέχουσες οικονομικές συνθήκες, κατόπιν προσκλήσεως της Επιτροπής Συντονισμού της Διαβούλευσης (5.2.2024) με βάση την υποπερ. Α΄ της περ. β΄ της παρ. 5 του άρθρου 103 του ν. 4172/2013 (ΦΕΚ Α΄ 167). Για το σκοπό αυτό, αξιοποιούνται τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, ώστε να αξιολογηθεί η προσαρμογή της αγοράς εργασίας στις αυξήσεις του κατώτατου μισθού που πραγματοποιήθηκαν το 2022 και το 2023.

Ειδικότερα, στην Ενότητα II παρατίθενται οι εξελίξεις στις αμοιβές ανά μισθωτό, την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας κατά τη διάρκεια του 2023. Η Ενότητα III παρουσιάζει συνοπτικά το διεθνές περιβάλλον και τις προβλέψεις για την ευρωπαϊκή και παγκόσμια οικονομία. Στην Ενότητα IV αναλύονται οι προοπτικές της ελληνικής οικονομίας για το 2024. Στην Ενότητα V περιγράφονται τα κριτήρια για τη διαμόρφωση του κατώτατου μισθού. Τέλος, στην Ενότητα VI αξιοποιούνται απογραφικά στοιχεία από τις ετήσιες εγγραφές στο Πληροφοριακό Σύστημα (Π/Σ) ΕΡΓΑΝΗ του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, που καλύπτουν το σύνολο των θέσεων εργασίας στον ιδιωτικό τομέα, για να γίνει αναλυτική χαρτογράφηση των θέσεων εργασίας που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό. Οι έμμεσες επιδράσεις μπορούν να εκτιμηθούν με τη χρήση μικροδεδομένων του συστήματος ΕΡΓΑΝΗ με βάση τις κατανομές των μισθών από το 2018 έως το 2023.

II. Πρόσφατες εξελίξεις στην ελληνική οικονομία, στην αγορά εργασίας και στην ανταγωνιστικότητα

Στη διάρκεια του εννεαμήνου Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2023 η οικονομική δραστηριότητα επιβραδύνθηκε σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2022, αλλά παρέμεινε ισχυρή (+2,2%). Βασικές συνιστώσες της ανάπτυξης ήταν η ιδιωτική κατανάλωση, οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών και ο ακαθάριστος σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου. Αντίθετα, η αύξηση των εισαγωγών, η οποία αποδίδεται σε μεγάλο βαθμό στην άνοδο της ιδιωτικής κατανάλωσης και των επενδύσεων, συνέβαλε αρνητικά στο ΑΕΠ. Η ιδιωτική κατανάλωση ομαλοποιήθηκε μετά τους πολύ υψηλούς ρυθμούς της μεταπανδημικής περιόδου και κατέγραψε άνοδο 1,3%, έναντι 8,8% την αντίστοιχη περίοδο του 2022, συμβάλλοντας θετικά στην άνοδο του ΑΕΠ (+0,9 ποσ. μον.). Η καταναλωτική δαπάνη το εννεάμηνο του έτους κατευθύνθηκε κυρίως στα διαρκή αγαθά και στις υπηρεσίες. Οι επενδύσεις συνέχισαν να αυξάνονται το εννεάμηνο του 2023 με ρυθμό κατά πολύ υψηλότερο σε σχέση με την οικονομική δραστηριότητα, καθώς οι θετικές προοπτικές της ελληνικής οικονομίας ωθούν τις επιχειρήσεις να επιταχύνουν τα επενδυτικά τους σχέδια. Πιο συγκεκριμένα, ο ακαθάριστος σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου αυξήθηκε κατά 7,4% το εννεάμηνο του 2023, έναντι 10,4% την αντίστοιχη περίοδο του 2022. Οι προσδοκίες των επιχειρήσεων και ο δείκτης εμπιστοσύνης των καταναλωτών εμφάνισαν διακυμάνσεις και φαίνεται ότι επηρεάστηκαν – λιγότερο όμως σε σύγκριση με τους αντίστοιχους ευρωπαϊκούς δείκτες – από την άνοδο της αβεβαιότητας λόγω των γεγονότων στη Μέση Ανατολή και στην Ερυθρά Θάλασσα. (βλ. Τράπεζα της Ελλάδος, *Νομισματική Πολιτική 2023 – Ενδιάμεση Έκθεση 2023*, Δεκέμβριος 2023).

Ο γενικός πληθωρισμός στη διάρκεια του 2023 επιβραδύνθηκε σημαντικά, κυρίως λόγω της μεγάλης υποχώρησης των τιμών των ενεργειακών αγαθών. Ωστόσο, ο γενικός δείκτης χωρίς την ενέργεια κατέγραψε υψηλούς ρυθμούς, λόγω των ανοδικών πιέσεων τόσο στα διατροφικά αγαθά όσο και στα βιομηχανικά αγαθά και τις υπηρεσίες. Αναμένεται περαιτέρω αποκλιμάκωση του γενικού πληθωρισμού μέσα στο επόμενο έτος, αλλά οι γεωπολιτικές εξελίξεις δημιουργούν κλίμα αβεβαιότητας με έντονους ανοδικούς κινδύνους για τον πληθωρισμό. Για το σύνολο του 2023, ο ΕνΔΤΚ κατέγραψε άνοδο κατά 4,2%, όταν ο μέσος όρος στην ευρωζώνη ανήλθε στο 5,4%, αν και ο πυρήνας του πληθωρισμού αυξήθηκε ακόμη περισσότερο και ανήλθε στο 6,2% τόσο στην Ελλάδα όσο και στην ευρωζώνη.

Η αγορά εργασίας συνέχισε να αναπτύσσεται την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2023, αλλά με πιο ήπιους ρυθμούς. Η συνολική απασχόληση αυξήθηκε κατά 1,3% και το ποσοστό ανεργίας υποχώρησε περαιτέρω και διαμορφώθηκε 1,3 ποσοστιαία μονάδα χαμηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2022. Πάντως, η αγορά εργασίας συνεχίζει να χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη στενότητα σε σύγκριση με το πρόσφατο παρελθόν, ενώ οι επιχειρήσεις, ιδιαίτερα στους κλάδους των κατασκευών και του

τουρισμού, δυσκολεύονται να προσλάβουν προσωπικό σύμφωνα με τις ανάγκες τους, παρά τη σημαντική αύξηση των αμοιβών το 2023.

Το εννεάμηνο του 2023 η συνολική απασχόληση αυξήθηκε κατά 1,3% και το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε στο 11,3%. Η αύξηση της απασχόλησης την ίδια περίοδο προήλθε κυρίως από την αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων στη γεωργία, στη μεταποίηση, στις κατασκευές και στις δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας. Αντίθετα, μεγάλη μείωση των απασχολούμενων παρατηρήθηκε στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο, αντιστρέφοντας τη θετική εικόνα που είχε σημειωθεί το εννεάμηνο του 2022.

Αντίστοιχα, η μισθωτή απασχόληση, σύμφωνα με το ισοζύγιο ροών μισθωτής απασχόλησης του πληροφοριακού συστήματος ΕΡΓΑΝΗ, αυξήθηκε εκ νέου σημαντικά, προσεγγίζοντας τα προ πανδημίας επίπεδα. Πιο συγκεκριμένα, το 2023 δημιουργήθηκαν 116.649 νέες θέσεις εργασίας, έναντι 72.847 το 2022, ενώ το αυξημένο θετικό ισοζύγιο οφείλεται κυρίως στη σημαντική αύξηση των προσλήψεων, με τον κλάδο του τουρισμού να έχει τη μεγαλύτερη συνεισφορά στην αύξηση αυτή. Οι προσλήψεις πλήρους απασχόλησης υπερτερούν έναντι των ευέλικτων μορφών απασχόλησης. Επίσης, με βάση τα στοιχεία της ετήσιας ηλεκτρονικής καταγραφής του συστήματος ΕΡΓΑΝΗ, παρατηρήθηκε αύξηση τόσο του αριθμού των εργαζομένων όσο και του αριθμού των επιχειρήσεων. Επίσης, τα στοιχεία δείχνουν το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων, καθώς το 54,5% των εργαζομένων απασχολούνταν σε μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις (μέχρι 49 μισθωτούς).

Όσον αφορά τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές απασχόλησης (έρευνες συγκυρίας IOBE και Ευρωπαϊκής Επιτροπής), αυτές κινήθηκαν σε θετικά επίπεδα το 2023 σημειώνοντας βελτίωση έναντι του 2022, κυρίως στο εμπόριο και στις κατασκευές και σε μικρότερο βαθμό στις υπηρεσίες και στη μεταποίηση. Η αύξηση, κατά συνέπεια, του σταθμισμένου δείκτη των Προσδοκιών Απασχόλησης αντανακλά τις καλές επιδόσεις της τουριστικής περιόδου, καθώς και τη θετική επίδραση που αναμένεται να έχει η εφαρμογή του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.

Η μείωση του ποσοστού ανεργίας καθιστά πιο δύσκολη τη διαθεσιμότητα προσωπικού, με αποτέλεσμα να παρουσιάζει σημαντική αύξηση η στενότητα στην αγορά εργασίας. Συνολικά, η αγορά εργασίας φαίνεται να χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη στενότητα (tightness) σε σχέση με την προ πανδημίας περίοδο, με τις κατασκευές, τη μεταποίηση, το εμπόριο και τον τουρισμό να παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη αύξηση της στενότητας. Αντίθετα, η δημόσια διοίκηση και άμυνα και οι χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες κατέγραψαν τα χαμηλότερα ποσοστά κενών θέσεων εργασίας, παρουσιάζοντας ωστόσο ήπιες αυξήσεις έναντι του 2022.

Το εννεάμηνο του 2023 σημειώθηκε αύξηση τόσο των αμοιβών εξαρτημένης εργασίας κατά 5,5% όσο και του αριθμού των μισθωτών κατά 0,6% (Εθνικοί Λογαριασμοί, Eurostat). Καθώς ο αριθμός των μισθωτών αυξήθηκε λιγότερο από ό,τι το σύνολο των αμοιβών τους, οι αμοιβές εξαρτημένης εργασίας ανά απασχολούμενο σημείωσαν

αύξηση κατά 4,8%. Παράλληλα, συγκριτικά με την αντίστοιχη περίοδο του 2022, παρατηρήθηκε επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης των αμοιβών ανά απασχολούμενο στους περισσότερους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, αν και οι δύο μεγαλύτεροι κλάδοι (εμπόριο, μεταφορές, τουρισμός και δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση, υγεία) σημείωσαν σημαντική επιτάχυνση.

Πίνακας 1

Αμοιβές ανά μισθωτό, παραγωγικότητα ανά εργαζόμενο, μοναδιαίο κόστος εργασίας και αριθμός μισθωτών κατά τομέα NACE
(ετήσιες μεταβολές, σε %)

Τομέας	Αριθμός μισθωτών			Αμοιβές ανά μισθωτό			Παραγωγικότητα			Μοναδιαίο κόστος εργασίας		
	2021	2022	2023 :M9	2021	2022	2023 :M9	2021	2022	2023 :M9	2021	2022	2023 :M9
Σύνολο τομέων	1.3	3.0	0.6	3.8	2.8	4.8	7.1	3.0	1.2	-3.1	-0.2	3.6
Αγροτικός τομέας	-1.5	-0.5	4.6	4.4	14.2	6.7	-7.3	10.9	-5.1	12.6	3.0	12.5
Βιομηχανία	2.5	4.2	0.6	3.9	3.3	4.8	9.9	-7.8	-4.1	-5.5	12.1	9.3
Μεταποίηση	2.7	4.3	-0.4	3.1	3.5	3.7	11.2	0.6	1.0	-7.3	2.8	2.8
Κατασκευές	4.5	-5.5	6.1	6.2	8.9	6.1	11.2	8.2	9.4	-4.5	0.7	-3.0
Εμπόριο, μεταφορές, τουρισμός	2.4	4.8	-1.7	5.8	3.0	7.9	12.6	6.7	1.5	-6.0	-3.5	6.3
Ενημέρωση και επικοινωνία	1.8	2.7	-0.9	5.2	7.0	5.1	7.7	3.4	8.7	-2.4	3.5	-3.3
Χρηματοπιστωτικός τομέας	-1.7	-0.8	8.4	-0.4	5.4	2.2	1.4	2.8	-5.1	-1.7	2.5	7.7
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	9.9	11.7	5.1	6.7	3.0	5.2	2.0	-4.7	-6.3	4.6	8.1	12.3
Επαγγελματικές υπηρεσίες	5.7	5.9	4.5	6.0	5.9	3.2	7.0	8.9	7.5	-0.9	-2.7	-4.0
Δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση, υγεία	-0.8	1.8	1.4	2.2	0.0	2.3	1.8	0.7	-1.0	0.4	-0.7	3.4
Τέχνες και λοιπές υπηρεσίες	-3.8	-0.6	-1.9	8.4	7.3	3.7	17.8	9.8	10.0	-8.0	-2.3	-5.7

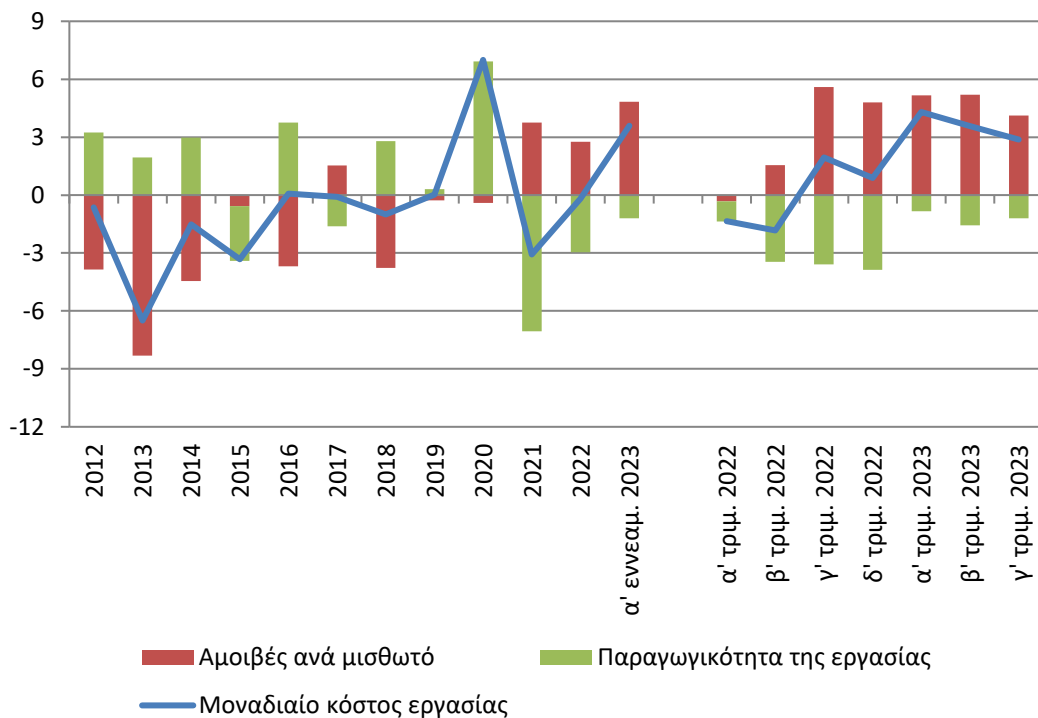
Πηγή: Eurostat/ΕΛΣΤΑΤ, Εθνικοί Λογαριασμοί 6.12.2023.

Σημείωση: Η παραγωγικότητα για το σύνολο της οικονομίας είναι ο λόγος του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος σε σταθερές τιμές 2015 προς το σύνολο των απασχολούμενων, ενώ σε κλαδικό επίπεδο είναι ο λόγος της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του κλάδου σε σταθερές τιμές 2015 (εποχικά διορθωμένα στοιχεία) προς το σύνολο των απασχολούμενων του κλάδου.

Όσον αφορά την παραγωγικότητα, το εννεάμηνο του 2023 σημειώθηκε αύξηση κατά 1,2%, ωστόσο ο ρυθμός μεταβολής ήταν σημαντικά χαμηλότερος έναντι της αντίστοιχης περιόδου του προηγούμενου έτους. Ωστόσο, ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας καταγράφονται σημαντικές διαφοροποιήσεις της παραγωγικότητας. Ειδικότερα, υπάρχουν κλάδοι που σημείωσαν θετικούς ρυθμούς μεταβολής της παραγωγικότητας, όπως οι κατασκευές, οι επαγγελματικές υπηρεσίες και οι τέχνες και λοιπές υπηρεσίες, ενώ αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής παρουσίασαν ο αγροτικός τομέας, η βιομηχανία, ο χρηματοπιστωτικός τομέας, η διαχείριση ακίνητης περιουσίας και η δημόσια διοίκηση, η εκπαίδευση, η υγεία, οι τέχνες και οι λοιπές υπηρεσίες (βλ. Πίνακα 1).

Διάγραμμα 1

Μοναδιαίο κόστος εργασίας της ελληνικής οικονομίας
(ετήσια μεταβολή % και συμβολές σε ποσοστιαίες μονάδες)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Εθνικοί Λογαριασμοί, επεξεργασία από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Σημείωση: Το μοναδιαίο κόστος εργασίας εκφράζεται σε ονομαστικούς όρους. Αύξηση (μείωση) της παραγωγικότητας της εργασίας μειώνει (αυξάνει) το μοναδιαίο κόστος εργασίας.

Μετά τη σημαντική αύξηση του μοναδιαίου κόστους εργασίας κατά το 2020 λόγω των μέτρων περιορισμού της πανδημίας και την υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας, το 2021 και το 2022 σημειώθηκε κάμψη, όχι όμως τόσο σημαντική ώστε να αντισταθμίσει την αύξηση του προηγούμενου έτους. Για το εννεάμηνο του 2023 η μεταβολή του μοναδιαίου κόστους εργασίας είναι θετική και σημαντικά υψηλότερη σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο (βλ. Διάγραμμα 1). Οι κλάδοι που σημείωσαν τη μεγαλύτερη άνοδο του μοναδιαίου κόστους εργασίας ήταν ο αγροτικός τομέας, η βιομηχανία, το εμπόριο, οι μεταφορές και ο τουρισμός, ο χρηματοπιστωτικός τομέας, και η δημόσια διοίκηση και άμυνα και, ενώ αντίθετα το μοναδιαίο κόστος εργασίας σημείωσε υποχώρηση στις κατασκευές, στις επαγγελματικές υπηρεσίες, στην ενημέρωση και επικοινωνία, και στις τέχνες και λοιπές υπηρεσίες.

Διεθνής ανταγωνιστικότητα

Η διεθνής ανταγωνιστικότητα μιας οικονομίας είναι ένα σύνθετο οικονομικό μέγεθος το οποίο προσεγγίζεται με τη μελέτη της εξέλιξης διαφορετικών εκφάνσεων και πτυχών της. Σε γενικές γραμμές η διεθνής ανταγωνιστικότητα εκφράζει την ικανότητα και αποτελεσματικότητα μιας οικονομίας (επιχειρήσεων και θεσμών της), να παράγει και να

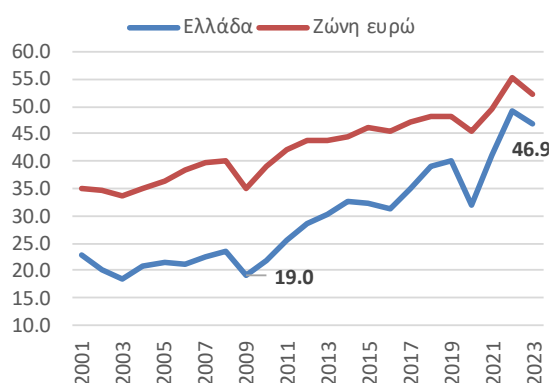
εξάγει στις διεθνείς αγορές ποιοτικά αγαθά και υπηρεσίες σε ανταγωνιστικές τιμές. Η ικανότητα αυτή αντανακλάται σε μεγάλο βαθμό:

α) στη μεταβολή της εξωστρέφειάς της, όπως αυτή μετρείται από το λόγο εξαγωγών προς ΑΕΠ, αλλά και

β) στην εξέλιξη του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της, κυρίως στα ισοζύγια αγαθών και υπηρεσιών.

Το ποσοστό του συνόλου των εξαγωγών στο σύνολο του ΑΕΠ στην Ελλάδα παρουσίασε θεαματική βελτίωση όταν άρχισαν οι προσπάθειες σταθεροποίησης της οικονομίας το 2010. Μέσα σε μία δεκαετία η εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας υπερδιπλασιάστηκε, μάλιστα σε ένα διεθνές περιβάλλον μάλλον δυσμενές, που χαρακτηρίστηκε γενικά από: (α) επιβράδυνση ή και μείωση της παγκοσμιοποίησης των αλυσίδων παραγωγής και των ροών ξένων άμεσων επενδύσεων ('slowbalization'), (β) υποτονική αύξηση του διεθνούς εμπορίου και (γ) γεωπολιτικές εντάσεις και γεωοικονομικό κατακερματισμό ('geoeconomic fragmentation').

Διάγραμμα 2
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών
(% του ΑΕΠ)

Πηγή: Ameco, Φεβρουάριος 2024.

Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών της Ελλάδος ως ποσοστό του ΑΕΠ, από 23,3% το 2008, ανήλθαν σταδιακά στο 40% το 2019, ενώ εκτιμάται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ότι το 2023 ανήλθαν σε σχεδόν 47%. Κατά την ίδια περίοδο το αντίστοιχο ποσοστό για τη ζώνη του ευρώ αυξήθηκε λιγότερο, από 40,0% σε 48,3% το 2019 και 52,3% το 2023 (βλ. Διάγραμμα 2).

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών την περίοδο 2010-2018 επίσης σημείωσε σταδιακή βελτίωση στο πλαίσιο του εθνικού στόχου και των δεσμεύσεων των προγραμμάτων σταθεροποίησης και ανάπτυξης. Ωστόσο, η μεταπανδημική ανάκαμψη της ιδιωτικής κατανάλωσης και η ενεργειακή κρίση στη συνέχεια έχουν οδηγήσει σε μεγάλη επιδείνωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ως ποσοστού του ΑΕΠ, εξέλιξη η οποία, αν και μετριάστηκε το 2023 λόγω υποχώρησης των διεθνών τιμών του αργού πετρελαίου, είναι απολύτως απαραίτητο να συνυπολογιστεί σοβαρά στις προτεινόμενες

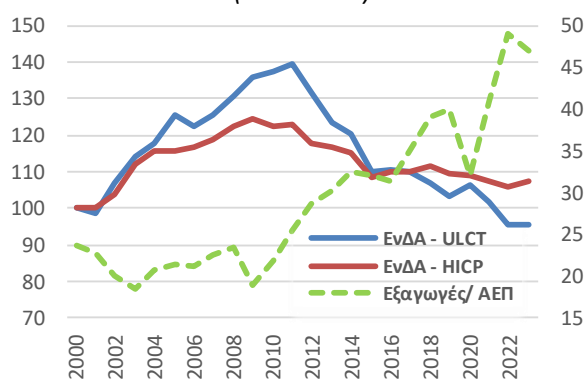
αυξήσεις του εγχώριου κόστους εργασίας, λαμβάνοντας υπόψη την υψηλή ροπή προς εισαγωγές της ιδιωτικής κατανάλωσης και των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου.

Στην προαναφερθείσα θεαματική αύξηση της εξωστρέφειας και του λόγου εξαγωγών/ΑΕΠ έχει επανειλημμένα καταδειχθεί ο πολύ σημαντικός ρόλος της σοβαρής προσαρμογής και διόρθωσης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας τιμών και κόστους εργασίας κατά την περίοδο αυτή (βλ. περυσινή έκθεση για τον κατώτατο μισθό)

Ειδικότερα, την περίοδο 2011-2022 η ανταγωνιστικότητα σε όρους σχετικών τιμών και σχετικού κόστους εργασίας, όπως αυτή μετρείται με βάση τους αντίστοιχους δείκτες πραγματικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας (ΠΣΣΙ) βελτιώθηκε σημαντικά και η σωρευτική ανατίμηση που είχαν καταγράψει οι εν λόγω δείκτες την περίοδο 2000-2009 εξαλείφθηκε.

Διάγραμμα 3

Ανταγωνιστικότητα και καθαρές εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών
(% του ΑΕΠ)

Πηγές: Ameco και EKT (HCIs).

Την περίοδο 2020-2022 η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας υπήρξε θεαματικότερη ως προς το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, καθώς ο σχετικός δείκτης υποχώρησε κάτω από τα επίπεδα όπου βρισκόταν το έτος 2000 (βλ. Διάγραμμα 3). Η επίπονη και εκτεταμένη αυτή ανάκτηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας οφείλεται στη μεταρρύθμιση του ευρύτερου θεσμικού πλαισίου καθορισμού των μισθολογικών αυξήσεων, αλλά και στην πολυετή ύφεση, τη χαμηλή ανάπτυξη και το υψηλό ποσοστό ανεργίας τα οποία αντιμετώπισε η ελληνική οικονομία κατά τα έτη της δημοσιονομικής της προσαρμογής.

Εντούτοις, το 2023 η διεθνής ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, μετά τη γενική και σημαντική βελτίωση που κατέγραψε τα δύο προηγούμενα έτη, εμφάνισε ενδείξεις στασιμότητας ή και μικρής υποχώρησης.

Η σημαντική ανατίμηση του ευρώ, εν μέρει τροφοδοτούμενη από την ταχεία αύξηση των βασικών επιτοκίων στη ζώνη του ευρώ και το βαθμιαίο περιορισμό της διαφοράς επιτοκίων έναντι των ΗΠΑ, επηρέασε αρνητικά την ανταγωνιστικότητα τιμών της ελληνικής οικονομίας κατά το 2023. Συγκεκριμένα, η ανατίμηση της σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ κατά 3,9% το 2023 οδήγησε σε σημαντική

ανατίμηση την ονομαστική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία της Ελλάδος, με αποτέλεσμα τη συρρίκνωση του οφέλους στην ανταγωνιστικότητα από το μικρότερο επίπεδο εγχώριου πληθωρισμού έναντι του σταθμισμένου πληθωρισμού των κυριότερων εμπορικών εταίρων.

Σύμφωνα με τους εθνικούς Εναρμονισμένους Δείκτες Ανταγωνιστικότητας τους οποίους καταρτίζει η ΕΚΤ (ΕνΔΑ-ΗCIs), τόσο της Ελλάδος όσο και άλλων χωρών της ζώνης του ευρώ, παρατηρήθηκε το 2023 γενικευμένη αύξηση (επιδείνωση) των δεικτών ως προς τις σχετικές τιμές και στασιμότητα για την Ελλάδα ως προς το σχετικό κόστος εργασίας το πρώτο εννεάμηνο του 2023.

Ο ονομαστικός ΕνΔΑ της Ελλάδος ανατιμήθηκε κατά 3,8% το 2023 σε σχέση με το 2022 καθώς το ευρώ κατέγραψε ανατίμηση έναντι του δολαρίου ΗΠΑ, του γιεν Ιαπωνίας, της κορώνας Σουηδίας, της Νορβηγίας και της Δανίας, του δολαρίου Αυστραλίας, της λίρας Αγγλίας και της λίρας Τουρκίας, ενώ υποτίμηση κατέγραψε έναντι του ελβετικού φράγκου.

Ο ΕνΔΑ της Ελλάδος με βάση το σχετικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας, μετά τη σοβαρή του υποχώρηση (βελτίωση) κατά 5,8% το 2022, παρουσιάζει στασιμότητα μέχρι και το γ' τρίμηνο του 2023. Το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα αυξήθηκε το 2023, αλλά με σημαντικά μικρότερο ρυθμό από εκείνον των βασικών εμπορικών εταίρων. Το ονομαστικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος το 2023 στο σύνολο της οικονομίας εκτιμάται ότι αυξήθηκε στην Ελλάδα κατά μόλις 0,7%, ενώ η αντίστοιχη αύξηση στη ζώνη του ευρώ ήταν 4,0% σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και 6,1% σύμφωνα με την ΕΚΤ, εν μέσω υψηλών γενικά αυξήσεων ονομαστικών μισθών ανά εργαζόμενο και μικρής ή και αρνητικής μεταβολής της παραγωγικότητας της εργασίας (5,3% και -0,8% αντιστοίχως στη ζώνη του ευρώ σύμφωνα με την ΕΚΤ). Μάλιστα, η εκτιμώμενη μέση αύξηση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος το 2023 στην ευρύτερη ομάδα εμπορικών εταίρων εντός και εκτός ζώνης του ευρώ ήταν ακόμη μεγαλύτερη.

Ο ΕνΔΑ της Ελλάδος με βάση τους σχετικούς δείκτες τιμών καταναλωτή (ΔΤΚ), όπως τον υπολογίζει η Τράπεζα της Ελλάδος, κατέγραψε αύξηση (επιδείνωση) το 2023 κατά 1,4% σύμφωνα με την ΕΚΤ, έναντι βελτίωσης κατά 1,2% το προηγούμενο έτος, κυρίως λόγω της ανατίμησης της ονομαστικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας που υπερκάλυψε την ευνοϊκή για την Ελλάδα διαφορά του εγχώριου πληθωρισμού συγκριτικά με τον αντίστοιχο σταθμισμένο μέσο των κυριότερων εμπορικών εταίρων. Ο πληθωρισμός με βάση τον ΕνΔΤΚ για το 2023 παρέμεινε χαμηλότερος των αντίστοιχων ρυθμών των κυριότερων εμπορικών εταίρων (2023: 4,2% στην Ελλάδα, έναντι 5,4% στη ζώνη του ευρώ και 6,4% στην ΕΕ-27).

Ως προς τη διαρθρωτική ανταγωνιστικότητα, σύμφωνα με την κατάταξη παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας του Ινστιτούτου IMD (World Competitiveness Ranking, 20 Ιουνίου 2023), η Ελλάδα έχασε δύο θέσεις στην συνολική κατάταξη, υποχωρώντας στην 49η μεταξύ 64 οικονομιών, θέση όπου βρισκόταν και το 2020. Η αποτελεσματικότητα του

δημόσιου τομέα βελτιώθηκε οριακά (53η από 55η θέση), αντισταθμίζοντας την οριακή υποχώρηση της αποτελεσματικότητας του ιδιωτικού τομέα (48η από 46η θέση). Ωστόσο, ως προς την (μακρο)οικονομική επίδοση κατατάχθηκε 7 θέσεις χαμηλότερα από ό,τι πέρυσι (58η από 51η θέση), κυρίως λόγω του υψηλού πληθωρισμού, της υπογεννητικότητας και του υψηλού ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών. Σύμφωνα με την έρευνα του IMD, τα λιγότερο ελκυστικά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας είναι το περίπλοκο φορολογικό πλαίσιο, παρά τις αλληπάλληλες μειώσεις των φορολογικών συντελεστών, το αναποτελεσματικό πλαίσιο απονομής δικαιοσύνης και προστασίας της ιδιωτικής περιουσίας, η παρατηρούμενη χαμηλή ποιότητα της εταιρικής διακυβέρνησης και η έλλειψη ισχυρής κουλτούρας για έρευνα και ανάπτυξη.

III. Διεθνές περιβάλλον και προβλέψεις για την παγκόσμια και την ευρωπαϊκή οικονομία

Ο ρυθμός ανόδου το παγκόσμιου ΑΕΠ θα παραμείνει στο 3,1% το 2024 με σημαντικές όμως διαφοροποιήσεις ανά οικονομία. Η ανάπτυξη στη ζώνη του ευρώ θα ανακάμψει αλλά θα παραμείνει υποτονική, ενώ στις ΗΠΑ και την Κίνα αναμένεται ότι θα επιβραδυνθεί. Στη ζώνη του ευρώ ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ θα είναι πολύ μικρός το 2024 (0,8-0,9% από 0,6% το 2023). Ομοίως, οι μεγαλύτεροι εξαγωγικοί μας προορισμοί (Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία) θα συνεχίσουν να έχουν χαμηλούς ρυθμούς οικονομικής ανόδου, μεταξύ 0,5% και 1,0% το 2024.

Το παγκόσμιο εμπόριο επιβραδύνθηκε σημαντικά το 2023 υπό το βάρος της κάμψης της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας, των περιορισμών στο εμπόριο οι οποίοι παρέμειναν πάνω από τα προπανδημικά επίπεδα, και του γεωοικονομικού κατακερματισμού. Στο σύνολο του 2023, ο όγκος του διεθνούς εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών εκτιμάται ότι αυξήθηκε μόλις κατά 0,4%, έναντι ισχυρής αύξησης κατά 5,2% το 2022. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΔΝΤ (Ιανουάριος 2024), ο όγκος του διεθνούς εμπορίου θα αυξηθεί κατά 3,3% το 2024, με ρυθμό χαμηλότερο από τον ιστορικό μέσο όρο. Ωστόσο, ήδη στις αρχές του 2024 εντάθηκαν τα προβλήματα στις παγκόσμιες εφοδιαστικές αλυσίδες με σημαντικές καθυστερήσεις στις παραδόσεις φορτίων ως απόρροια της διακοπής της ναυσιπλοΐας στη Διώρυγα του Σουέζ – μέσω της οποίας διέρχεται το 11% των παγκόσμιων εμπορικών ροών – λόγω επιθέσεων σε εμπορικά πλοία, καθώς και στη Διώρυγα του Παναμά εξαιτίας της ξηρασίας. Οι εξελίξεις αυτές αύξησαν το κόστος ασφάλισης φορτίων, μείωσαν την προσφερόμενη χωρητικότητα των ναυλώσεων εξαιτίας της αύξησης των τόνο-μιλίων και εκτόξευσαν τους ναύλους, ενισχύοντας τους καθοδικούς κινδύνους για το διεθνές εμπόριο.

Όμως, παρά τον δυσμενή οικονομικό κύκλο, στις περισσότερες οικονομίες ασκούνται πιέσεις από τους μισθωτούς για σημαντικές μισθολογικές αυξήσεις για την ανάκτηση των απωλειών σε όρους πραγματικού εισοδήματος από τον επίμονα υψηλό γενικό πληθωρισμό των ετών 2022 και 2023. Ο γενικός πληθωρισμός υποχωρεί ταχύτερα το

προσδοκιών, ωστόσο αναμένεται να παραμείνει υψηλότερος του μεσοπρόθεσμου στόχου των κεντρικών τραπεζών και το 2024. Στη ζώνη του ευρώ ο πληθωρισμός με βάση τον ΕνΔΤΚ αναμένεται να υποχωρήσει περαιτέρω από 5,4% το 2023, σε 2,7% το 2024 και 2,1% το 2025.

Παρά την προβλεπόμενη ισχνή μεγέθυνση του 2024, η ΕΚΤ εκτιμά ότι οι μέσες αποδοχές ανά εργαζόμενο στη ζώνη του ευρώ θα αυξηθούν έντονα, κατά 4,6% από 5,3% το 2023. Η παραγωγικότητα της εργασίας προβλέπεται ότι θα ανακάμψει σε +0,4% το 2024 από -0,8% το 2023 και το ποσοστό ανεργίας θα σταματήσει να υποχωρεί.

Δεδομένης της υψηλής αναμενόμενης αύξησης των αποδοχών και της μικρής αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας, η ΕΚΤ εκτιμά ότι το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας (ULCT) στη ζώνη του ευρώ θα αυξηθεί σημαντικά και το 2024 στο 4,1%, από 6,1% το 2023 (βλ. Πίνακα 2).

Πίνακας 2

Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος – Σύνολο οικονομίας (ULCT)

(τρέχουσες προβλέψεις, ετήσιες μεταβολές, σε %)

	Αποδοχές ανά εργαζόμενο				Παραγωγικότητα εργασίας				ULCT			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
ΗΠΑ	2.9	3.9	2.9	2.6	-1.8	0.6	1.3	1.3	4.8	3.3	1.7	1.3
Ην.Βασίλειο	6.1	6.2	4.4	2.9	3.3	0.8	0.4	0.7	2.8	5.3	4.0	2.1
ζώνη ευρώ	4.4	5.3	4.6	3.8	1.1	-0.8	0.4	1.1	3.3	6.1	4.1	2.6
Γερμανία	3.9	5.5	5.2	3.6	0.4	-1.0	0.5	1.2	3.4	6.5	4.7	2.4
Ελλάδα	2.8	4.9	4.1	2.4	3.0	0.8	1.2	1.3	0.2	4.0	2.8	1.1

Πηγές: ΕΚΤ, Eurosystem staff macroeconomic projections for the euro area, Δεκέμβριος 2023, και Ευρωπαϊκή Επιτροπή, European Economic Forecast, Φθινόπωρο 2023.

Πίνακας 3

Πληθωρισμός τιμών – ΕνΔΤΚ ή ΔΤΚ

(τρέχουσες προβλέψεις, ετήσιες μεταβολές σε %)

	2022	2023	2024	2025
ΗΠΑ	8.0	4.2	3.0	2.2
Ην.Βασίλειο	7.9	7.3	3.6	2.5
ζώνη ευρώ	8.4	5.4	2.7	2.1
Γερμανία	8.7	6.2	3.1	2.2
Ελλάδα	9.3	4.3	2.8	2.1

Πηγές: ΕΚΤ και Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

IV. Οι προοπτικές ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας

Η οικονομική δραστηριότητα εκτιμάται, σύμφωνα με τις προβλέψεις της Τράπεζας της Ελλάδος, ότι θα καταγράψει ρυθμό αύξησης 2,4% το 2023, λόγω της σημαντικής συμβολής του ακαθάριστου σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου και της ιδιωτικής κατανάλωσης. Για το 2024 αναμένεται οριακή επιτάχυνση στο 2,5%, λόγω της συνεχιζόμενης αύξησης των επενδύσεων που θα υποβοηθηθούν από τα κοινοτικά

κονδύλια και της ισχυρής ιδιωτικής κατανάλωσης. Παράλληλα, η νομισματική πολιτική αναμένεται να παραμείνει περιοριστική και να έχει αρνητική επίδραση στην οικονομική δραστηριότητα το 2024. Για το 2025 αναμένεται ίδιος ρυθμός ανάπτυξης (2,5%) πριν υποχωρήσει οριακά στο 2,3% το 2026.

Σημαντική συμβολή στην ανάπτυξη και στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας αναμένεται να έχουν οι επενδύσεις, οι οποίες προβλέπεται να παρουσιάσουν σημαντική αύξηση μεσοπρόθεσμα με ρυθμούς γύρω στο 10% την επόμενη τριετία. Οι επενδύσεις θα υποστηριχθούν τόσο από τα κοινοτικά κονδύλια (περίπου 40 δισεκ. ευρώ από τον μακροπρόθεσμο προϋπολογισμό της ΕΕ 2021-2027 και περίπου 30 δισεκ. ευρώ από το Μηχανισμό Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας) έως το 2026, ενώ και η υψηλή ρευστότητα του ελληνικού τραπεζικού τομέα θα λειτουργήσει υποστηρικτικά. Παράλληλα, η απόκτηση της επενδυτικής βαθμίδας έχει μειώσει τον κίνδυνο χώρας και θα προσελκύσει περισσότερους ξένους επενδυτές μεσοπρόθεσμα. Η αύξηση των επενδύσεων συνοδεύεται και από την ποιοτική αναβάθμισή τους, καθώς έχουν ανακοινωθεί σημαντικά επενδυτικά σχέδια στον κλάδο της υψηλής τεχνολογίας και στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, κλάδους στους οποίους η Ελλάδα υστερούσε τα προηγούμενα χρόνια.

Ο πληθωρισμός, βάσει του ΕνΔΤΚ, αναμένεται να υποχωρήσει περαιτέρω το 2024 και να διαμορφωθεί στο 3,0%, ενώ περαιτέρω υποχώρηση στο 2,4% προβλέπεται για το 2025 και στο 2,1% το 2026, κυρίως λόγω της αναμενόμενης κάμψης των τιμών των τροφίμων και των μη ενεργειακών βιομηχανικών αγαθών.

Οι κίνδυνοι που περιβάλλουν τις προβλέψεις της Τράπεζας της Ελλάδος για την ανάπτυξη είναι κυρίως καθοδικοί. Αναλυτικότερα, κινδύνους για τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας αποτελούν: (α) τυχόν επιδείνωση της γεωπολιτικής κρίσης στην Ουκρανία, στη Μέση Ανατολή και οι δυσκολίες στη ναυσιπλοΐα στην Ερυθρά θάλασσα, (β) ο χαμηλότερος του αναμενόμενου ρυθμός απορρόφησης και αξιοποίησης των κονδυλίων του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, (γ) ενδεχόμενες φυσικές καταστροφές που συνδέονται με τις επιπτώσεις της κλιματικής κρίσης και (δ) η καθυστέρηση υλοποίησης των μεταρρυθμίσεων.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Τράπεζας της Ελλάδος, θα σημειωθεί σημαντική βελτίωση στην αγορά εργασίας, καθώς η συνολική απασχόληση προβλέπεται να αυξηθεί κατά 1,7% το 2023, ενώ το ποσοστό ανεργίας θα υποχωρήσει στο 11,1%. Η βελτίωση θα συνεχιστεί και τα επόμενα έτη, αν και με σαφώς ηπιότερους ρυθμούς, συμβαδίζοντας με την εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας. Για το 2024, η συνολική απασχόληση προβλέπεται να αυξηθεί κατά 1,5%, με το ποσοστό ανεργίας να υποχωρεί περαιτέρω στο 10,2%. Η πτώση του ποσοστού ανεργίας θα συνεχιστεί μεσοπρόθεσμα και αναμένεται να υποχωρήσει στο 8,2% το 2026. Παράλληλα, αναμένονται θετικοί ρυθμοί αύξησης του εργατικού δυναμικού, τόσο των ανδρών όσο και των γυναικών, εξέλιξη που θα οδηγήσει στην άνοδο του ποσοστού συμμετοχής στην αγορά εργασίας.

Για το 2023, το σύνολο των αμοιβών εξαρτημένης εργασίας εκτιμάται ότι έχει αυξηθεί σημαντικά. Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Τράπεζας της Ελλάδος, οι αμοιβές ανά

μισθωτό αναμένεται να αυξηθούν κατά 6,2% το 2023, λόγω της σημαντικής αύξησης του κατώτατου μισθού τον Απρίλιο του 2023, των μισθολογικών διεκδικήσεων εξαιτίας του υψηλού πληθωρισμού το 2022, αλλά και της αυξανόμενης στενότητας στην αγορά εργασίας. Για το 2024, η μεταβολή των αμοιβών ανά μισθωτό αναμένεται να παραμείνει σε αντίστοιχα επίπεδα (+5,4%) για τους παραπάνω λόγους, καθώς και ως αποτέλεσμα της αύξησης των αμοιβών των δημοσίων υπαλλήλων από τον Ιανουάριο του 2024 και της επαναφοράς των επιδομάτων προϋπηρεσίας (τριετιών) στους μισθωτούς.

V. Κριτήρια για τη διαμόρφωση του κατώτατου μισθού

Τα οικονομικά κριτήρια που θα πρέπει να εξεταστούν για να καθοριστεί το ποσοστό αύξησης του κατώτατου μισθού από 1ης Απριλίου 2024 είναι: (α) η διαφύλαξη της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, η οποία είναι θεμελιώδης για τη διατηρήσιμη αύξηση των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών και τη βελτίωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδος, (β) η διασφάλιση της σταθερότητας των τιμών, καθώς η όποια αύξηση του κατώτατου μισθού θα πρέπει να οδηγεί σε μικρή μόνο αύξηση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, συνεπώς με τον στόχο της επίτευξης ρυθμού πληθωρισμού με βάση τον ΕνΔΤΚ περί το 2% μεσοπρόθεσμα, (γ) η διαφύλαξη της αγοραστικής δύναμης των εργαζομένων από την άνοδο του πληθωρισμού.

Η συνολική αύξηση του κατώτατου μισθού από το 2018 έως το 2023 ήταν 33,1% (από 586,08 ευρώ σε 780,00 ευρώ), ενώ αντίστοιχα ο ΕνΔΤΚ αυξήθηκε κατά 13,6% την ίδια περίοδο. Κατά συνέπεια ο ρυθμός αύξησης του κατώτατου μισθού ήταν μεγαλύτερος του ρυθμού αύξησης τους κόστους ζωής, με αποτέλεσμα να ενισχυθεί σημαντικά το διαθέσιμο εισόδημα και η αγοραστική δύναμη των χαμηλόμισθων.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πληροφοριακού συστήματος ΕΡΓΑΝΗ, ο μέσος μισθός στον ιδιωτικό τομέα αυξήθηκε κατά 6,3% το 2023 και σωρευτικά την περίοδο 2018-2023 αυξήθηκε κατά 16,7% υπερκαλύπτοντας τις απώλειες του πληθωρισμού την ίδια περίοδο. Αντίστοιχα, σύμφωνα με τα στοιχεία των εθνικών λογαριασμών, που περιλαμβάνουν το σύνολο των μισθωτών ιδιωτικού και δημοσίου τομέα, ο μέσος μισθός ανά εργαζόμενο αυξήθηκε κατά 5,9% την αντίστοιχη περίοδο (λόγω του παγώματος των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων), και υπολείπεται της αύξησης του ΕνΔΤΚ.

Η πλειοψηφία των εργαζομένων δεν καλύπτεται από κάποια μισθολογική συλλογική σύμβαση εργασίας τα τελευταία έτη (με εξαίρεση ορισμένες κατηγορίες εργαζομένων, όπως κυρίως οι τραπεζοϋπάλληλοι, οι ξενοδοχοϋπάλληλοι, οι εργαζόμενοι σε αρτοποιεία, σε τουριστικά-επισιτιστικά καταστήματα, σε πετρελαιοειδή, στην καπνοβιομηχανία κ.λπ.). Οι σημαντικότερες αυξήσεις μέσω μισθολογικών συλλογικών συμβάσεων σημειώθηκαν στον κλάδο των τουριστικών και επισιτιστικών καταστημάτων, όπου η συλλογική σύμβαση που υπογράφηκε και κηρύχθηκε ως υποχρεωτική τον Ιούνιο του 2023 προβλέπει αυξήσεις μισθών κατά 5,5% από 1ης Ιουνίου 2023 και κατά επιπλέον 5% από 1ης Ιουνίου 2024, και στον ξενοδοχειακό κλάδο, όπου η συλλογική σύμβαση που υπογράφηκε το Δεκέμβριο του 2022 και κηρύχθηκε ως υποχρεωτική τον Απρίλιο του

2023 προβλέπει αυξήσεις μισθών κατά 5,5% από 1ης Ιανουαρίου 2023 και κατά επιπλέον 5% από 1ης Ιανουαρίου 2024. Παράλληλα, και οι επιχειρησιακές συμβάσεις καλύπτουν μόνο ένα μικρό ποσοστό, καθώς, σύμφωνα με τα στοιχεία του Π/Σ ΕΡΓΑΝΗ, το 2023 υπογράφηκαν 209 επιχειρησιακές συμβάσεις που κάλυπταν 137.171 εργαζομένων και από αυτές οι 150 που κάλυπταν 78.051 εργαζομένους (56,9% του συνόλου) δεν προέβλεπαν κάποια μισθολογική αύξηση, ενώ οι υπόλοιποι 59.120 εργαζόμενοι (43,1% του συνόλου) έλαβαν κατά μέσο όρο αύξηση κατά 6,0%.

Η διάχυση της αύξησης του κατώτατου μισθού δεν είναι ομοιόμορφη στις υψηλότερες αμοιβές, αλλά είναι πιο σημαντική στα κλιμάκια που είναι πιο κοντά στο επίπεδο του κατώτατου μισθού. Εξάλλου τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία του Π/Σ ΕΡΓΑΝΗ δείχνουν ότι σημειώθηκε αύξηση του αριθμού των εργαζομένων σε κλιμάκια ελαφρώς υψηλότερα του κατώτατου μισθού, αυξάνοντας παράλληλα την ποσοστιαία συμμετοχή τους στα εν λόγω κλιμάκια. Ειδικότερα, στα κλιμάκια μηνιαίων αποδοχών 901-1.000 ευρώ και 1.001-1.200 ευρώ παρατηρήθηκε αύξηση των εργαζομένων κατά 33%, αυξάνοντας τα μερίδια συμμετοχής τους στο σύνολο των εργαζομένων σε 14,36% και 16,25% αντίστοιχα το 2023 (έναντι 10,99% και 12,44% αντίστοιχα το 2022).

Η επιτάχυνση του κόστους εργασίας που παρατηρήθηκε το 2023 οφείλεται, μεταξύ άλλων, και στην αύξηση της στενότητας στην αγορά εργασίας (labour market tightness), η οποία αντανακλά την υπέρβαση των κενών θέσεων εργασίας σε σύγκριση με εκείνους που αναζητούν εργασία και εκφράζεται από το ποσοστό κενών θέσεων εργασίας. Συνολικά, η αγορά εργασίας φαίνεται να είναι περισσότερο «σφιχτή» (tight) το εννεάμηνο του 2023 σε σχέση με την προ πανδημίας περίοδο, με τις κατασκευές, τη μεταποίηση, το εμπόριο και τον τουρισμό να παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη αύξηση της στενότητας. Ειδικότερα, ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας το εννεάμηνο του 2023 οι κατασκευές (2,6%), η μεταποίηση (1,8%), το εμπόριο και τα καταλύματα (2,6%), οι επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες (3,0%), καθώς και η διαχείριση ακίνητης περιουσίας (1,9%) σημείωσαν τα υψηλότερα ποσοστά στενότητας. Αντίθετα, η δημόσια διοίκηση και άμυνα και οι χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες, κατέγραψαν τα χαμηλότερα ποσοστά κενών θέσεων εργασίας παρουσιάζοντας ωστόσο ήπιες αυξήσεις έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2022. Παράλληλα, η ανάλυση της καμπύλης Beveridge για την Ελλάδα δείχνει αύξηση της στενότητας, καθώς το ποσοστό ανεργίας υποχωρεί. Αυτή η αύξηση της στενότητας είναι πιο πιθανό να οδηγήσει σε αύξηση της κινητικότητας των εργαζομένων, σε υψηλότερες μισθολογικές πιέσεις, που ενδεχομένως θα μετακλιστούν στις τιμές των προϊόντων, οδηγώντας σε επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων.

Ανάλογα αποτελέσματα προκύπτουν και από την έρευνα της ΕΚΤ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής SAFE (Survey on the access to finance of enterprises),³ καθώς τα τελευταία στοιχεία (Σεπτέμβριος 2023) δείχνουν ότι το κυριότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές επιχειρήσεις είναι η εύρεση εξειδικευμένου προσωπικού, το οποίο είναι πιο

³ Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://www.ecb.europa.eu/stats/ecb_surveys/safe/html/index.en.html

σημαντικό ακόμη και σε σχέση με την πρόσβαση στη χρηματοδότηση και το κόστος παραγωγής.

Πρόσφατη μελέτη της ΕΚΤ με τη συμβολή της Τράπεζας της Ελλάδος (Górnicka and Koester (2024)) που υπολογίζει έναν προβλεπτικό δείκτη για τους διαπραγματεύσιμους μισθούς με βάση τις υπάρχουσες μισθολογικές συλλογικές συμβάσεις εργασίας (wage tracker), δείχνει μία σημαντική αύξηση του δείκτη για την Ελλάδα το 2023 σε σχέση με το 2022, η οποία εκτιμάται ότι θα συνεχιστεί το 2024 και το 2025.

Το μισθολογικό κόστος το 2024 αναμένεται να επηρεαστεί ανοδικά από δύο κυρίως παράγοντες. Πρώτον, από την αύξηση των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων (συμπεριλαμβανομένων των σωμάτων ασφαλείας) μέσω της αναπροσαρμογής των βασικών μισθών (οριζόντια αύξηση κατά 70 ευρώ), των οικογενειακών παροχών (αύξηση κατά 20 έως 50 ευρώ μηνιαίως) και των επιδομάτων θέσης ευθύνης (αύξηση κατά 30%). Δεύτερον, από την άρση της αναστολής των επιδομάτων προϋπηρεσίας (τριετιών) των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα, η οποία είχε νομοθετηθεί κατά την περίοδο των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής, εκτιμάται δε ότι περίπου 100.000 εργαζόμενοι θα δουν αύξηση των αποδοχών τους το 2024.

Η μεταβολή της ανταγωνιστικότητας τιμών/κόστους εργασίας είναι το άθροισμα τριών μεταβολών: της ονομαστικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας e συν τον εγχώριο πληθωρισμό (CPI ή ULC) π , μείον τον γεωμετρικό σταθμικό μέσο του πληθωρισμού των κύριων εμπορικών εταίρων (τιμών ή κόστους) π^F :

$$\Delta \text{En}\Delta A = \Delta e + \Delta \pi - \Delta \pi^F$$

Ως γνωστόν, η συναλλαγματική ισοτιμία είναι αδύνατον να προβλεφθεί και, μετά από δεκαετίες δοκιμών με ποικίλα και περίπλοκα υποδείγματα πρόβλεψης, έχει αποδειχθεί ότι αυτά δεν είναι πιο επιτυχημένα από τον τυχαίο περίπατο (random walk) γύρω από ένα τυχαίο σφάλμα $t(1)=t(0)+e$. Γι' αυτό θα υποθέσουμε ότι αναμένουμε μηδενική μεταβολή της ονομαστικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας.

Συνεπώς, στην άσκηση υπολογισμού των περιθωρίων για μισθολογικές αυξήσεις πρέπει να υπολογίσουμε ότι αυτές πρέπει να έχουν spill-over ή pass-through στη μεταβολή του γενικού ΕνΔΤΚ (HICP) και στο μοναδιαίο κόστος εργασίας στο σύνολο της οικονομίας (ULCT) περίπου ίση με τις αντίστοιχες σταθμισμένες μεταβολές του HICP και ULC των κυριότερων εμπορικών εταίρων της Ελλάδος ώστε να μην αυξηθούν (χειροτερεύσουν) οι δείκτες ανταγωνιστικότητάς της:

$$\Delta \text{En}\Delta A = 0 \Leftrightarrow \Delta \pi = \Delta \pi^F$$

Δηλαδή ο πρόσθετος στο υπάρχον βασικό σενάριο πληθωρισμός τιμών και κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος που θα προκύψει από τη διάχυση στο σύνολο της οικονομίας της υπό συζήτηση αύξησης του κατώτατου μισθού δεν θα πρέπει να οδηγήσει σε συνολικό πληθωρισμό τιμών και κόστους εργασίας μεγαλύτερο εκείνου που προβλέπεται για το 2024 για τους κυριότερους εμπορικούς εταίρους της Ελλάδος.

Οι εμπορικοί εταίροι της Ελλάδος στη ζώνη του ευρώ, αν και δεν έχουν όλοι σημαντικό μερίδιο στο εξωτερικό μας εμπόριο, ως σύνολο αποτελούν μια εξαιρετική προσέγγιση του συνόλου των εμπορικών εταίρων της Ελλάδος, εντός και εκτός ΕΕ-27.⁴ Συνεπώς, ο προβλεπόμενος στα βασικά σενάρια διαφορικός πληθωρισμός στον ΕνΔΤΚ και στο δείκτη ULCT μεταξύ ζώνης του ευρώ και Ελλάδος αποτελεί μια στέρεα προσέγγιση της προσδοκώμενης μεταβολής της ανταγωνιστικότητας.

Επειδή, σύμφωνα με το υπάρχοντα σενάρια, χωρίς αύξηση κατώτατου μισθού, το ελληνικό ULCT αναμένεται να αυξηθεί κατά 2,8% το 2024, ενώ της ζώνης του ευρώ κατά 4,1% (βλ. Πίνακα 2), και υποθέτοντας αμετάβλητη την προβλεπόμενη αύξηση της παραγωγικότητας από τις όποιες τυχόν αυξήσεις του κατώτατου μισθού, συμπεραίνουμε ότι η μέγιστη αύξηση στον κατώτατο μισθό η οποία μπορεί να δοθεί το 2024 πρέπει να είναι τέτοια ώστε *ceteris paribus* να προκαλέσει πρόσθετη συνολική αύξηση στις μέσες ετήσιες αποδοχές της μισθωτής απασχόλησης του βασικού σεναρίου κατά 1,3%.

Πολλαπλασιάζοντας τον ανωτέρω διαθέσιμο χώρο ως προς το ULCT του 1,3% επί 25% - 33%, το οποίο είναι το ποσοστό των εργαζομένων που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό και συνεπώς το *spillover* στις αποδοχές του συνόλου των εργαζομένων, καταλήγουμε στο μέγιστο προτεινόμενο ύψος για την υπό θεσμοθέτηση αύξηση του κατώτατου μισθού: 4% - 5%.

Ωστόσο, παρότι το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος ULCT μπορεί να αυξηθεί στην Ελλάδα έως και 1,3% το 2024 επάνω από το βασικό σενάριο χωρίς να βλαφθεί η ανταγωνιστικότητα έναντι της ευρωζώνης, σύμφωνα με τις διαθέσιμες προβλέψεις (βλ. Πίνακα 3) δεν υπάρχουν καθόλου περιθώρια πρόκλησης πρόσθετου πληθωρισμού ΗICP στην Ελλάδα, διότι αυτό θα επιδείνωνε την ανταγωνιστικότητα ως προς τις σχετικές τιμές.

Επιπλέον, οι αυξήσεις πρέπει να είναι περιορισμένες, καθώς η αύξηση του κατώτατου μισθού με χρονικές υστερήσεις διαχέεται τελικά και σε ανώτερα εισοδηματικά κλιμάκια.

Στον αντίποδα, πρέπει να ληφθεί υπόψη η διαπίστωση από την επεξεργασία των στοιχείων ότι στις μεγαλύτερες επιχειρήσεις το ποσοστό εργαζομένων που λαμβάνουν τον κατώτατο μισθό είναι σημαντικά μικρότερο του γενικού μέσου όρου. Οι εξωστρεφείς όμως επιχειρήσεις, δηλαδή εκείνες που εξαγουν περισσότερο και είναι περισσότερο εκτεθειμένες στον διεθνή ανταγωνισμό τιμών και κόστους, είναι σχετικά μεσαίου μεγέθους και μεγάλες. Σε αυτές τις επιχειρήσεις οποιαδήποτε θεσμοθέτηση αύξησης του κατώτατου μισθού έχει σχετικά μικρότερη επίπτωση στο σύνολο της μισθολογικής τους δαπάνης.

Η διεθνής ανταγωνιστικότητα ως προς το κόστος εργασίας βελτιώθηκε σημαντικά το 2021-2022 και αυξήθηκε ο διαθέσιμος «χώρος» ανταγωνιστικότητας (*competitiveness*

---

⁴ Βέβαια στους βασικούς εμπορικούς εταίρους της Ελλάδος περιέχονται με σημαντικό μερίδιο και οικονομίες εκτός της ζώνης του ευρώ, οικονομίες που ο πληθωρισμός τους θα συνεχίσει να τρέχει με υψηλότερο ρυθμό εκείνου της ζώνης του ευρώ και της Ελλάδος (Τουρκία, Βουλγαρία, Ρουμανία), γεγονός που δίνει μερικά περιθώρια ανταγωνιστικότητας ακόμη, τα οποία όμως εξανεμίζονται σημαντικά από την εξίσου σημαντική ανατίμηση του ευρώ στις περιπτώσεις αυτές, κυρίως σε σχέση με την Τουρκία.

space) για ονομαστικές αυξήσεις. Όμως, δεδομένης της δυσμενούς συγκυρίας για το διεθνές εμπόριο αλλά και της πρόσφατης υποχώρησης της σχετικής θέσης της Ελλάδος σε δείκτες διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας, η διαφύλαξη και προστασία της σχετικής θέσης της ως προς τη διεθνή ανταγωνιστικότητα τιμών και μισθών καθίσταται ακόμη πιο επιτακτικά αναγκαία. Κυβέρνηση και κοινωνικοί εταίροι έχουν την ευθύνη για θεσμοθέτηση λελογισμένων μισθολογικών αυξήσεων το 2024, τέτοιων που δεν θα θέσουν σε κίνδυνο τα προηγούμενα κέρδη σε όρους εξωστρέφειας και ανταγωνιστικότητας της οικονομίας τα οποία με κόπο έχουν επιτευχθεί.

Μια συνετή αύξηση των αμοιβών η οποία δεν θα επιδεινώσει την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας και ταυτόχρονα θα διαφυλάξει και την αγοραστική δύναμη των μισθωτών προϋποθέτει/ ότι η όποια αύξηση θα πρέπει να καλύπτει τον αναμενόμενο πληθωρισμό και την αναμενόμενη αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας. Δεδομένου ότι η Τράπεζα της Ελλάδος εκτιμά ότι ο ρυθμός μεταβολής του ΕνΔΤΚ το 2024 θα κυμανθεί στο 3,0% και η παραγωγικότητα της εργασίας θα αυξηθεί κατά 1,0%, μια συνετή αύξηση του κατώτατου μισθού θα ήταν 4%. Ωστόσο, αν ο στόχος για τον πληθωρισμό αποτελεί το σημείο αναφοράς, δηλαδή το 2%, και όχι η πρόβλεψη για τον πληθωρισμό, τότε η αύξηση του κατώτατου μισθού θα πρέπει να είναι χαμηλότερη. Δεδομένου ότι η αύξηση του κατώτατου μισθού θα προκαλέσει διάχυση της αύξησης στα υψηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια, καθώς, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, για κάθε ποσοστιαία μονάδα αύξησης του κατώτατου μισθού ο μέσος μισθός ανά εργαζόμενο αυξάνεται κατά περίπου 0,4-0,5% (βλ. Ενότητα VI), κρίνεται ότι **υπάρχει περιθώριο για μια συνετή αύξηση των κατώτατων μισθών και ημερομισθίων μέχρι 4% από την 1η Απριλίου 2024.**

Σύμφωνα με αυτό το σενάριο, οι μισθωτοί θα λάβουν αύξηση που θα καλύπτει τον αναμενόμενο πληθωρισμό, αλλά και θα έχουν αύξηση του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος, η οποία θα είναι ακόμη μεγαλύτερη στους πιο χαμηλόμισθους, ενισχύοντας την κοινωνική συνοχή και μειώνοντας τις εισοδηματικές ανισότητες. Παράλληλα, δεν θα επιδεινωθεί η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων, καθώς ο ρυθμός μεταβολής του μοναδιαίου κόστους εργασίας αναμένεται να παραμείνει στα ίδια επίπεδα σε σχέση με το 2023.

Ταυτόχρονα, θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ο κίνδυνος της αύξησης των μισθών που μπορεί να προκληθεί από την αύξηση της στενότητας στην αγορά εργασίας μέσω της αύξησης της προσφοράς εργασίας. Η περαιτέρω ενίσχυση της τεχνικής εκπαίδευσης των εργαζομένων και της κατάρτισης των μακροχρόνια ανέργων σε νέες δεξιότητες είναι απαραίτητη για να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ των ανέργων και των αναγκών της αγοράς. Για να συμπληρωθεί το καίριο κενό εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων στην εγχώρια αγορά εργασίας, είναι σημαντική η ενσωμάτωση μεταναστών, καθώς και η θέσπιση κινήτρων για την προσέλκυση εξειδικευμένων μεταναστών. Η ενίσχυση του πλέγματος εναρμόνισης της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής θα ενθαρρύνει την ένταξη και παραμονή στην αγορά εργασίας του μη οικονομικά ενεργού πληθυσμού,

ιδίως των γυναικών. Επιπλέον, η περαιτέρω μείωση του μη μισθολογικού κόστους μέσω της μείωσης ή επιδότησης των ασφαλιστικών εισφορών θα ενισχύσει περαιτέρω την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων. Τέλος, η υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων που περιλαμβάνονται στο Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, ώστε να ενισχυθούν η συνολική παραγωγικότητα, ο ρυθμός αύξησης του δυναμικού προϊόντος και η διαρθρωτική ανταγωνιστικότητα, θα οδηγήσει σε υψηλότερη οικονομική ανάπτυξη, σε βελτίωση της αγοράς εργασίας και διατήρηση της κοινωνικής συνοχής.

VI. Η χαρτογράφηση του κατώτατου μισθού στον ιδιωτικό τομέα από στοιχεία του Π/Σ ΕΡΓΑΝΗ και εκτίμηση των επιδράσεων της αύξησης του κατώτατου μισθού

Όπως και στις προηγούμενες εκθέσεις, τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται για την εκτίμηση των επιδράσεων της αύξησης του κατώτατου μισθού τον Απρίλιο του 2024 προέρχονται από τις ετήσιες απογραφές του Π/Σ ΕΡΓΑΝΗ⁵ για τους μισθωτούς με σχέση εξαρτημένης εργασίας ιδιωτικού δικαίου. Συγκεκριμένα, τα στοιχεία προέρχονται από τη σύνθεση μικροδεδομένων (micro-aggregated data) που αναφέρονται σε θέσεις εργασίας και το μέσο μισθό αυτών ανά ηλικία, επάγγελμα, φύλο, τύπο απασχόλησης, τύπο συμβολαίου, γεωγραφική περιοχή, κλάδο οικονομικής δραστηριότητας και μέγεθος επιχειρήσεων. Στο ίδιο επίπεδο ανάλυσης υπάρχουν δεδομένα για τον αριθμό των θέσεων εργασίας στις οποίες οι εργαζόμενοι αμείβονται με τον κατώτατο μισθό και ημερομίσθιο, καθώς και για το μέσο μισθό αυτών των θέσεων εργασίας.⁶

Συγκεκριμένα, για κάθε έτος υπάρχουν πάνω από διακόσιες χιλιάδες παρατηρήσεις που αφορούν τον αριθμό θέσεων εργασίας και το μέσο μισθό αυτών. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η φύση των στοιχείων που χρησιμοποιούνται στην παρούσα ανάλυση είναι διαφορετική σε σχέση με εκείνα που δημοσιεύονται στις ετήσιες απογραφικές εκθέσεις του Π/Σ ΕΡΓΑΝΗ και συνεπώς τα στοιχεία δεν είναι άμεσα συγκρίσιμα. Επιπλέον, η Τράπεζα της Ελλάδος έχει επεξεργαστεί περαιτέρω τα στοιχεία αυτά.⁷ Η τελική επεξεργασμένη μορφή των στοιχείων αυτών συνιστά μια ιδιαίτερα λεπτομερή χαρτογράφηση του συνόλου των θέσεων εργασίας και των αντίστοιχων μέσων αμοιβών στον ιδιωτικό τομέα και αποτελεί τη βάση για την εκτίμηση των επιδράσεων των νέων αυξήσεων του κατώτατου μισθού το 2024.

---

⁵ Τα στοιχεία από το Π/Σ ΕΡΓΑΝΗ, όπως και του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ και ΕΦΚΑ, λόγω της απογραφικής τους φύσης, διαφέρουν από τα στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών σε επίπεδο συνόλου οικονομίας ή κλάδου, τα οποία είναι το αποτέλεσμα της συνεκτίμησης δειγματοληπτικών ερευνών σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά.

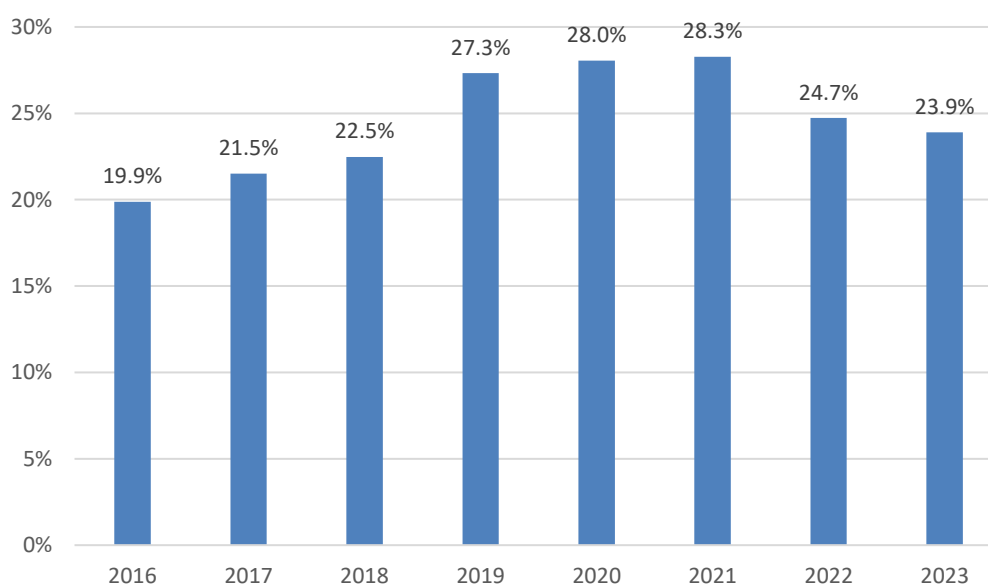
⁶ Για μια περιγραφή της διάρθρωσης των στοιχείων από την ΕΡΓΑΝΗ, βλ. Εκθέσεις αξιολόγησης του ισχύοντος νομοθετημένου μισθού της Τράπεζας της Ελλάδος (2021 και 2022).

⁷ Τα στοιχεία έχουν 'καθαριστεί' ώστε να μη λαμβάνονται υπόψη στην ανάλυση οι κλάδοι των οποίων η απασχόληση, σε όρους θέσεων εργασίας, είναι μικρότερη από 500, καθώς και οι παρατηρήσεις με ακραίες τιμές για τους μέσους μισθούς.

Περιγραφική στατιστική

Το ποσοστό των θέσεων εργασίας στις οποίες οι εργαζόμενοι αμείβονται με τον κατώτατο μισθό στο σύνολο των μισθωτών στον ιδιωτικό τομέα αυξήθηκε διαχρονικά από 19,9% το 2016 σε 28,3% το 2021 (βλ. Διάγραμμα 4).⁸ Αξίζει να σημειωθεί ότι η αύξηση του ποσοστού αυτού την περίοδο μεταξύ 2018 και 2021 ανέρχεται σε 6 περίπου ποσοστιαίες μονάδες και αντιστοιχεί σε 195,6 χιλ. επιπλέον θέσεις εργασίας που αμείβονται με βάση τον κατώτατο μισθό. Μόνο τη διετία 2018-2019, η οποία περιλαμβάνει και την αύξηση του κατώτατου μισθού του 2019, ο αριθμός των θέσεων εργασίας που αμείβονταν με τον κατώτατο μισθό αυξήθηκε κατά περίπου 121,4 χιλιάδες.⁹ Το 2022, παρά τις δύο διαδοχικές αυξήσεις του κατώτατου μισθού τον Ιανουάριο και Μάρτιο του 2022, το ποσοστό αυτών που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό μειώθηκε σημαντικά σε σχέση με το 2021, κατά 3,5 ποσοστιαίες μονάδες ή 60,7 χιλιάδες λιγότερες θέσεις εργασίας που αμείβονται με βάση τον κατώτατο μισθό. Τέλος, το 2023, το αντίστοιχο ποσοστό μειώθηκε στο 23,9% (κατά 0,8 ποσ. μον. ή 5,9 χιλιάδες λιγότερες θέσεις εργασίας).

Διάγραμμα 4
Ποσοστό θέσεων εργασίας με κατώτατο μισθό, 2016-2023
(%)

Πηγή: Π/Σ Εργάνη, επεξεργασία από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Σε γενικές γραμμές, παρατηρείται διαχρονικά ότι το ποσοστό των θέσεων εργασίας που αμείβεται με τον κατώτατο μισθό είναι μεγαλύτερο για τις μικρές επιχειρήσεις, τους νεότερους εργαζομένους και τις ευέλικτες μορφές απασχόλησης βλ. Παράρτημα Α,

⁸ Ο κατώτατος μισθός έχει οριστεί ως το κατώτατο νόμιμο ημερομίσθιο για υπαλλήλους και εργάτες, όπως και για τις νόμιμες μηνιαίες αποδοχές. Σημειώνεται ότι δεν υπάρχουν στοιχεία για πιθανές τριετίες που μπορεί να αυξάνουν το νόμιμο κατώτατο μισθό. Έτσι, τα ποσοστά των θέσεων εργασίας που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό τα οποία αναφέρονται στην παρούσα ανάλυση *μπορούν να θεωρηθούν ως ένα κάτω όριο.*

⁹ Για μια ενδελεχή περιγραφική ανάλυση των επιδράσεων της αύξησης του κατώτατου μισθού το 2019, βλ. Έκθεση αξιολόγησης του ισχύοντος νομοθετημένου μισθού της Τράπεζας της Ελλάδος (2022).

Έκθεση αξιολόγησης του ισχύοντος νομοθετημένου μισθού της Τράπεζας της Ελλάδος (2022).

Φαίνεται επίσης ότι το ποσοστό αυτών που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό είναι σημαντικό σε κλάδους όπως η εστίαση, το εμπόριο και η βιομηχανία τροφίμων (ΚΑΔ 56, 46-47 και 10 αντίστοιχα). Συγκεκριμένα, όσον αφορά την ένταση χρήσης του κατώτατου μισθού κατά κλάδο, δηλαδή το ποσοστό των θέσεων εργασίας που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό στο σύνολο των θέσεων εργασίας του κλάδου (within-sector intensity of minimum wage earners): Οι κλάδοι (α) παροχής προστασίας, (β) υπηρεσιών σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους, (γ) άλλων δραστηριοτήτων παροχής προσωπικών υπηρεσιών, (δ) φυτικής και ζωικής παραγωγής, κυνηγιού και συναφών δραστηριοτήτων, (ε) επισκευής ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών ατομικής ή οικιακής χρήσης, (στ) αθλητικών δραστηριοτήτων, διασκέδασης και ψυχαγωγίας και (ζ) κτηνιατρικών δραστηριοτήτων (ΚΑΔ 80, 81, 96, 1, 95, 93 και 75 αντίστοιχως) κάνουν χρήση του κατώτατου μισθού σε ποσοστό άνω του 40% του συνόλου των θέσεων εργασίας τους. Το λιανικό εμπόριο και η βιομηχανία τροφίμων (ΚΑΔ 47 και 10 αντίστοιχα) κάνουν επίσης χρήση του κατώτατου μισθού σε ποσοστό 30% περίπου (βλ. Διάγραμμα 1, Παράρτημα Α). Επιπλέον, η κλαδική κατανομή των θέσεων εργασίας που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό δείχνει μεγάλη συγκέντρωση (βλ. Διάγραμμα 2, Παράρτημα Α).¹⁰ Συγκεκριμένα, περίπου το 47% των θέσεων εργασίας που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό εντοπίζονται σε πέντε κλάδους: (α) στο λιανικό εμπόριο (17,4%), (β) στην εστίαση (10,9%), (γ) στο χονδρικό εμπόριο (8,3%), (δ) στη βιομηχανία τροφίμων (5,6%) και (ε) στις δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους (4,8%), (ΚΑΔ 56, 47, 46, 10 και 81 αντίστοιχως).

Προσπαθώντας να κατανοήσουμε τους παράγοντες που συνέβαλαν στη μείωση του ποσοστού των θέσεων εργασίας που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό την τελευταία διετία, αναλύουμε τις εξελίξεις σε μορφές απασχόλησης και κλάδους που παραδοσιακά έχουν ένα σημαντικό ποσοστό θέσεων εργασίας που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό.

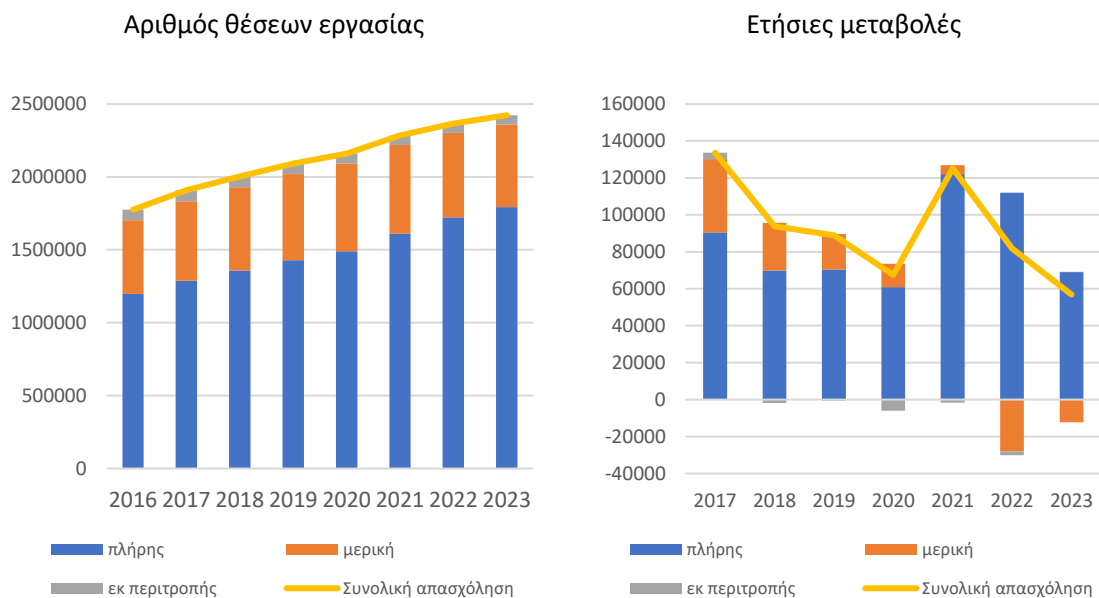
Όπως προαναφέρθηκε, διαχρονικά το ποσοστό των θέσεων εργασίας που αμείβεται με τον κατώτατο μισθό είναι μεγαλύτερο στις ευέλικτες μορφές απασχόλησης. Με βάση την εξέλιξη των θέσεων εργασίας σε ευέλικτες μορφές απασχόλησης (μερική και εκ περιτροπής) στο Διάγραμμα 5, παρατηρείται ότι την περίοδο 2016-2022 οι ευέλικτες μορφές απασχόλησης αποτελούν ένα σημαντικό ποσοστό της συνολικής απασχόλησης (αριστερό γράφημα, Διάγραμμα 5). Ενδιαφέρον όμως είναι ότι την περίοδο 2017-2022 η ετήσια μεταβολή των θέσεων εργασίας μερικής απασχόλησης βαίνει μειούμενη και γίνεται σημαντικά αρνητική το 2022 και λιγότερο αρνητική το 2023. Η ετήσια μεταβολή των εκ περιτροπής θέσεων εργασίας (η οποία ούτως ή άλλως είναι πολύ μικρή) γίνεται αρνητική ήδη από το 2020 έως το 2022, ενώ το 2023 είναι οριακά θετική. Συνεπώς, το 2023 η ετήσια αύξηση της συνολικής απασχόλησης (net employment) προέρχεται κυρίως

¹⁰ Τα ποσοστά υπολογίζονται ως ο λόγος των θέσεων εργασίας που αμείβονται με κατώτατο μισθό στον κλάδο προς το σύνολο των θέσεων εργασίας με κατώτατο μισθό στην οικονομία.

από την αύξηση των θέσεων εργασίας πλήρους απασχόλησης, στις οποίες γνωρίζουμε ότι το ποσοστό αυτών που αμείβονται με κατώτατο μισθό είναι χαμηλότερο.

Διάγραμμα 5

Θέσεις εργασίας ανά τύπο απασχόλησης και διαχρονικές μεταβολές

Πηγή: Π/Σ Εργάνη, επεξεργασία από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Σημείωση: Το αριστερό γράφημα παρουσιάζει το σύνολο των θέσεων εργασίας (αριθμός θέσεων εργασίας) και το δεξιό την ετήσια μεταβολή (σε αριθμό θέσεων εργασίας).

Αναφορικά με τις κλαδικές εξελίξεις το 2023, συγκρίνοντας τα αντίστοιχα ποσοστά των θέσεων εργασίας που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό το 2022 (Διαγράμματα Α1 και Α2, Παράρτημα Α, Τράπεζα της Ελλάδος 2022) παρατηρείται ότι στους περισσότερους κλάδους σημειώνονται μικρές αυξήσεις. Ωστόσο, ο κλάδος ο οποίος παρουσιάζει την πιο σημαντική μείωση στο ποσοστό των θέσεων εργασίας που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό είναι ο κλάδος της εστίασης (ΚΑΔ 56). Το ποσοστό των θέσεων με κατώτατο μισθό, από 65% περίπου το 2021, μειώθηκε σε 43% περίπου το 2022 και σε 24% περίπου το 2023 (Διάγραμμα Α1, Παράρτημα Α),¹¹ με αποτέλεσμα ο κλάδος της εστίασης να απασχολεί πλέον το 2023 (Διάγραμμα Α2, Παράρτημα Α) το 11% των θέσεων εργασίας με κατώτατο μισθό στην οικονομία, έναντι 19% το 2022 και 27% το 2021.

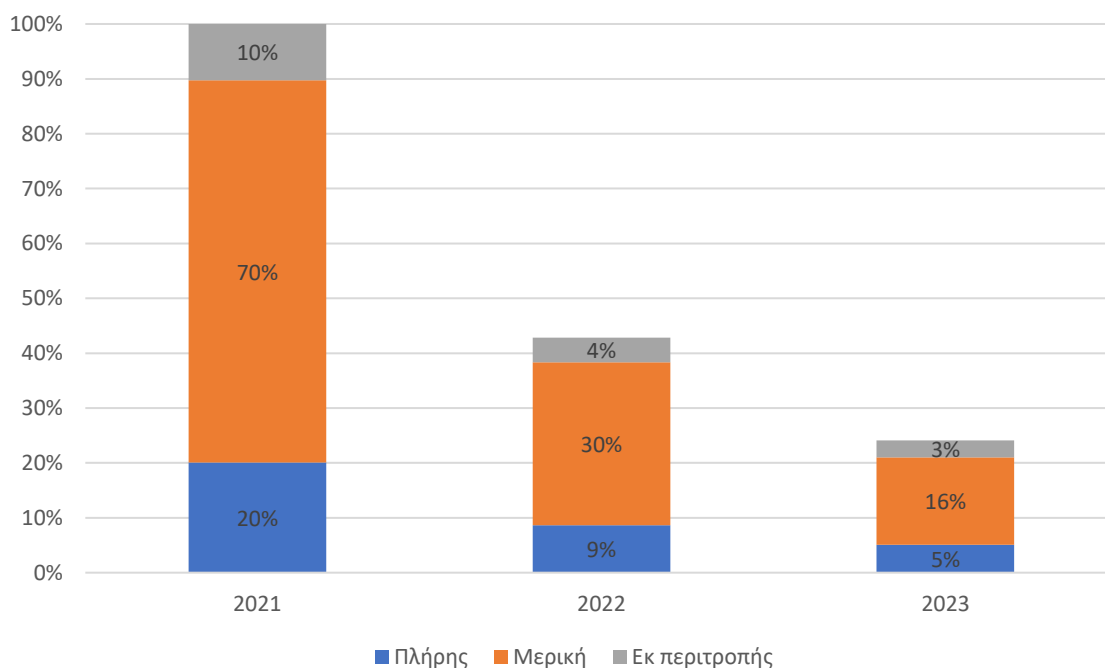
Οι μεταβολές στο ποσοστό των θέσεων εργασίας που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό στον κλάδο της εστίασης μεταξύ των ετών 2021 και 2023 σχετίζονται με τη μείωση των αντίστοιχων θέσεων πλήρους απασχόλησης κατά περίπου 12 χιλ. το 2022 και 9 χιλ. το 2023 και των αντίστοιχων θέσεων μερικής απασχόλησης κατά περίπου 44 χιλ. το 2022 και 36 χιλ. το 2023. Ως ποσοστό της συνολικής απασχόλησης του κλάδου της εστίασης, οι θέσεις εργασίας μερικής απασχόλησης αμειβόμενες με τον κατώτατο μισθό μειώθηκαν

¹¹ Αυτό αντιστοιχεί σε 49 χιλ. λιγότερες θέσεις που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό το 2023 σε σχέση με το 2022.

στο 16% το 2023 (από 30% το 2022 και 70% το 2021), ενώ η αντίστοιχη μείωση για τις θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης με κατώτατο μισθό ήταν 5% (από 9% το 2022 και 20% το 2021). Ταυτόχρονα, τα μερίδια απασχόλησης στον κλάδο της εστίασης διαφοροποιούνται σε μικρότερο βαθμό. Οι θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης έχουν αυξηθεί από 24% το 2021 και 27% το 2022 σε 29% της συνολικής απασχόλησης του κλάδου το 2023. Οι θέσεις μερικής απασχόλησης έχουν μειωθεί από 65% το 2021 και 62% το 2022 σε 60% το 2023. Συνεπώς, παρατηρείται ότι, ενώ η συνεισφορά της μερικής απασχόλησης στη συνολική απασχόληση της εστίασης μειώνεται κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες, ένα μεγαλύτερο μέρος αυτών των εργαζομένων φαίνεται να «αποσπάται» από τον κατώτατο μισθό και να λαμβάνει υψηλότερες αμοιβές. Το αποτέλεσμα αυτό πιθανόν εν μέρει να οφείλεται σε μετατροπές συμβάσεων μερικής απασχόλησης σε πλήρους απασχόλησης αλλά και σε αύξηση των αμοιβών των εργαζομένων μερικής απασχόλησης. Τα ευρήματα αυτά για τον κλάδο της εστίασης είναι συμβατά με τα αποτελέσματα πρόσφατης μελέτης (Antonopoulos et al., 2022), που βρίσκουν ενδείξεις πίεσης στα τμήματα της αγοράς εργασίας που αφορούν τον ευρύτερο κλάδο των Καταλυμάτων και Εστίασης (ΚΑΔ 55 και 56) και σχετίζονται με την έλλειψη διαθέσιμου εργατικού δυναμικού και την ανάγκη των επιχειρήσεων για προσέλκυση εργαζομένων.

Διάγραμμα 6

Κατανομή θέσεων εργασίας με κατώτατο μισθό στην εστίαση, 2021 - 2023
(% της συνολικής απασχόλησης του κλάδου)

Πηγή: Π/Σ Εργάνη, επεξεργασία από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Οικονομική ανάλυση

Στην ενότητα αυτή θα χρησιμοποιήσουμε τα δεδομένα από το Π/Σ ΕΡΓΑΝΗ με σκοπό μια πιο ενδελεχή διερεύνηση των πιθανών επιδράσεων διάχυσης (spillovers) της αύξησης

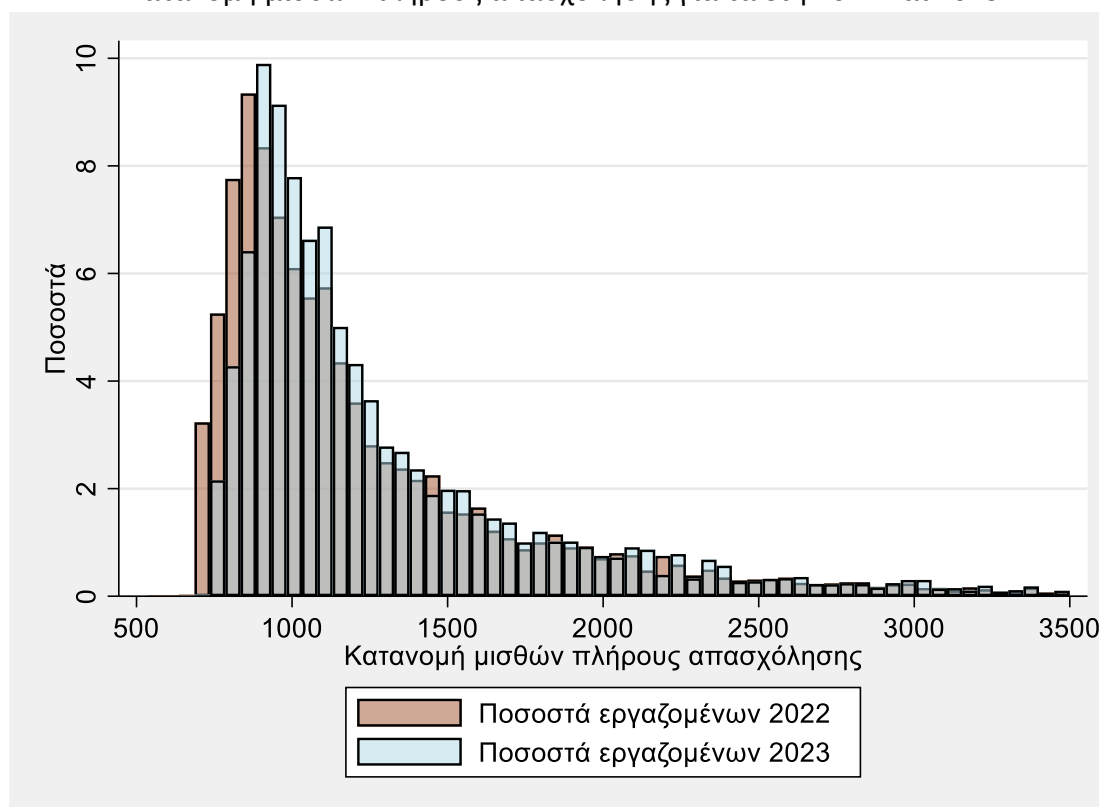

του κατώτατου μισθού το 2023 σε μισθολογικά επίπεδα μεγαλύτερα από τον κατώτατο.^{12,13}

Επιδράσεις διάχυσης μπορούν να υπάρξουν για διαφορετικούς λόγους. Πρώτον, μία αύξηση του κατώτατου μισθού αυξάνει τη σχετική τιμή της μη εξιδεικευμένης εργασίας. Αυτό μπορεί να ωθήσει στο να αυξηθεί η ζήτηση για κάποιους τύπους εξιδεικευμένου προσωπικού, που να μπορεί να υποκαταστήσει τη μη εξιδεικευμένη εργασία, αυξάνοντας έτσι τους μισθούς για εργαζόμενους που είναι ήδη πάνω από τον κατώτατο. Δεύτερον, μπορεί να αυξήσει μισθούς που βρίσκονται σε μεγαλύτερα επίπεδα για να κρατήσουν μισθολογικές διαφορές από τον κατώτατο μισθό που είναι σημαντικές ως κίνητρο παραγωγικότητας για τους εργαζόμενους. Τρίτον, η αύξηση του κατώτατου μισθού μπορεί να αυξήσει τον ελάχιστο απαιτούμενο (reservation wage) μισθό για άτομα που ψάχνουν δουλειά σε ορισμένους κλάδους, έτσι ώστε οι εργοδότες σε αυτούς τους κλάδους να χρειάζεται να πληρώσουν περισσότερο για να προσελκύσουν εργαζόμενους.

Διάγραμμα 7

Κατανομή μισθών πλήρους απασχόλησης για τα έτη 2022 και 2023

Για λόγους συγκρισιμότητας, στην παρακάτω ανάλυση χρησιμοποιούμε μόνο θέσεις εργασίας που είναι πλήρους απασχόλησης.¹⁴ Συγκρίνοντας τις κατανομές μισθών

¹² Για τις επιπτώσεις της αύξησης του κατώτατου μισθού στον ρυθμό μεταβολής της απασχόλησης βλ. Έκθεση αξιολόγησης του ισχύοντος νομοθετημένου μισθού, Τράπεζα της Ελλάδος, 2021.

¹³ Για τη διάχυση της αύξησης του κατώτατου μισθού που έγινε το 2019, βλ. Έκθεση αξιολόγησης του ισχύοντος νομοθετημένου μισθού, Τράπεζα της Ελλάδος, 2022.

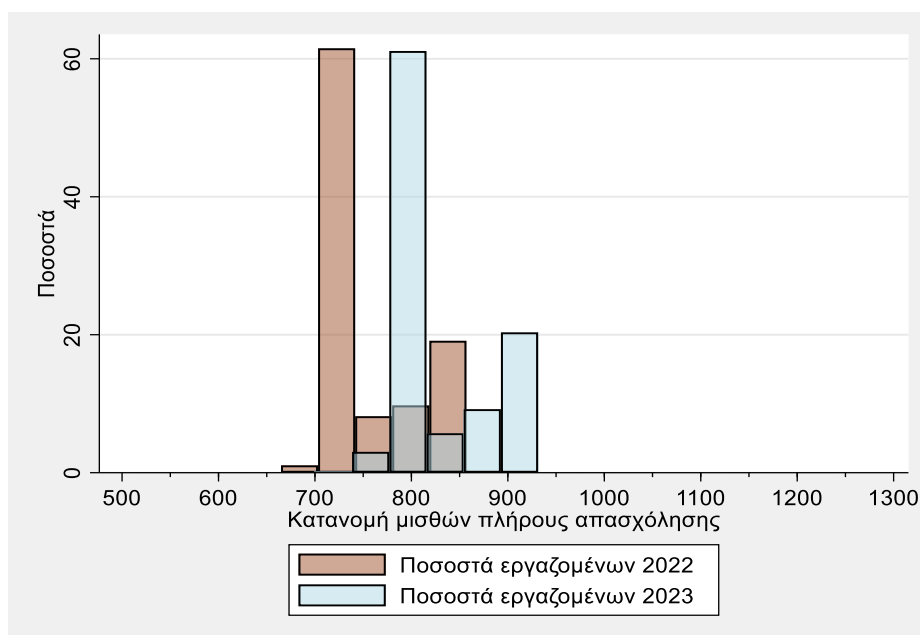
¹⁴ Για θέσεις εργασίας που δεν είναι πλήρους απασχόλησης, δεν είναι γνωστές οι ώρες εργασίας. Οπότε ένας μισθός θα μπορούσε να αυξηθεί λ.χ. εάν οι ώρες εργασίας αυξάνονταν από 1 ώρα την εβδομάδα σε 20 ώρες την εβδομάδα.

ανάμεσα στο 2022 και το 2023 βλέπουμε μία έντονη διαφοροποίηση (βλ. Διάγραμμα 7). Στο παρακάτω διάγραμμα η κάθε ράβδος αντιστοιχεί σε ένα εύρος μισθών των 50 ευρώ. Άρα η πρώτη ράβδος του 2022 έχει θέσεις εργασίας που αμείβονται από περίπου 660 έως 710 περίπου ευρώ. Παρατηρείται ότι το 2023 αφενός οι θέσεις εργασίας με τον χαμηλότερο μισθό εξαλείφονται και αφετέρου έχουμε μία σημαντική μείωση στο ποσοστό των εργαζομένων που αμείβονται έως 850 ευρώ. Ταυτόχρονα παρατηρούμε μία σημαντική αύξηση της κατανομής στα μισθολογικά επίπεδα άνω των 850 ευρώ (το θαλασσί τμήμα της ράβδου) έως τα επίπεδα των 1.100-1.200 ευρώ.

Αυτές οι διαφορές είναι συμβατές με την αύξηση του κατώτατου μισθού που πραγματοποιήθηκε το 2023, από τα 713 στα 780 ευρώ. Ταυτόχρονα, υπενθυμίζεται ότι ανάμεσα σε έτη χωρίς αύξηση του κατώτατου μισθού τέτοιες διαφοροποιήσεις στις κατανομές μισθών δεν φαίνεται να υπάρχουν.¹⁵ Για να μπορέσουμε να εκτιμήσουμε αν αυτή η διαφορά κατανομής σε επίπεδα μισθών μεγαλύτερα του κατώτατου είναι στατιστικά σημαντική, θα πρέπει επίσης να γνωρίζουμε την κατανομή των θέσεων εργασίας που αμείβονται με τον κατώτατο, εφόσον το όριο ήταν μεν 713 ευρώ το μήνα, αλλά υπάρχουν διαφοροποιήσεις, όπως κατώτατα ημερομίσθια και ωρομίσθια για εργάτες για τους οποίους υπάρχουν και διαφορετικές μέρες ασφάλισης καθώς και εργαζόμενοι που έχουν προσαυξήσεις λόγω τριετιών πριν από το 2012.

Διάγραμμα 8

Κατανομή μισθών πλήρους απασχόλησης που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό

Στο Διάγραμμα 8, η κάθε ράβδος αντιστοιχεί σε περίπου 38 ευρώ και βλέπουμε ότι σχεδόν όλες οι θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό είναι κάτω από 930 ευρώ περίπου. Για την ακρίβεια, το 99% όλων των θέσεων

¹⁵ βλ. Έκθεση αξιολόγησης του ισχύοντος νομοθετημένου μισθού, Τράπεζα της Ελλάδος, 2022.

εργασίας που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό είναι κάτω από τα 906 ευρώ μεικτών αποδοχών.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, μπορούμε να προχωρήσουμε στην εκτίμηση των επιδράσεων διάχυσης της αλλαγής του κατώτατου μισθού που έγινε τον Απρίλιο του 2023.

Η μεθοδολογία που εφαρμόζουμε είναι Difference-in-Difference, όπου εξετάζουμε τις επιπτώσεις της αύξησης του κατώτατου μισθού σε μισθολογικά κλιμάκια που είναι κοντά τον κατώτατο μισθό, αλλά πάνω από αυτόν. Αυτές οι ομάδες αναμένουμε να επηρεαστούν από την αλλαγή του κατώτατου μισθού (ομάδες εφαρμογής, treatment groups) και μια ομάδα που αναμένουμε να παραμείνει συγκριτικά ανεπηρέαστη (ομάδα ελέγχου, control group).¹⁶

Πιο συγκεκριμένα, βρίσκουμε ομάδες θέσεων εργασίας που αμείβονται με μισθούς

- 1) ≥ 950 και < 1050 ,
- 2) ≥ 1050 και < 1150 ,
- 3) ≥ 1150 και < 1250

για το έτος 2022. Αυτές οι ομάδες είναι οι ομάδες εφαρμογής (treatment groups). Επίσης βρίσκουμε τις θέσεις εργασίας που αμείβονται με μισθούς:

- 4) ≥ 1350 και < 1800

Αυτές οι θέσεις εργασίας αποτελούν την ομάδα ελέγχου (control group). Σημειώνεται ότι όλες οι θέσεις εργασίας που βρίσκονται εκτός των παραπάνω ομάδων δεν συμπεριλαμβάνονται στις παλινδρομήσεις, είτε γιατί περιέχουν θέσεις εργασίας με τον κατώτατο μισθό είτε γιατί βρίσκονται μισθολογικά τόσο μακριά που θεωρούμε ότι δεν έχουν κοινά χαρακτηριστικά με τις υπό εξέταση θέσεις εργασίας (heterogeneous groups).

Για όλες αυτές τις θέσεις εργασίας υπολογίζουμε τον ρυθμό μεταβολής του μισθού το 2022 και εκτιμούμε παλινδρομήσεις της παρακάτω μορφής:

$$D(\log(Wage))_{i,t} = \beta_1 DiD + \gamma_j * X_j \quad (1)$$

όπου το X είναι ένας πίνακας με j ψευδομεταβλητές, για το μέγεθος επιχείρησης, τον τύπο συμβολαίου, τον τύπο απασχόλησης, το επίπεδο εξειδίκευσης, την ηλικιακή ομάδα και το διψήφιο κλάδο δραστηριότητας.

---

¹⁶ Για παρόμοια ή ίδια μεθοδολογία για την εκτίμηση των επιδράσεων διάχυσης του κατώτατου μισθού βλ. Derenoncourt et al. (2021), Steward M.B. (2012) και Έκθεση αξιολόγησης του ισχύοντος νομοθετημένου μισθού, Τράπεζα της Ελλάδος, 2022.

Ο πίνακας ψευδομεταβλητών *DiD* (Difference-in-Difference) ορίζεται ως 1 για τις ομάδες εφαρμογής (treatment group), άρα έχουμε τρεις ομάδες D1, D2 και D3, και ως 0 για την ομάδα ελέγχου (control group).

Στην παλινδρόμηση (1) οι ψευδομεταβλητές των ομάδων εφαρμογής δείχνουν όχι μόνο αν η συμπεριφορά του ρυθμού μεταβολής του μισθού διαφέρει μεταξύ των ομάδων εφαρμογής και της ομάδας ελέγχου, αλλά και σε τι ποσοστό διαφέρει την περίοδο της παρέμβασης, στην περίπτωση μας την αύξηση του κατώτατου μισθού το 2022.

Τα αποτελέσματα της παραπάνω παλινδρόμησης παρατίθενται στον Πίνακα 4:

Πίνακας 4
Ποσοστιαία μεταβολή μισθού

	(1)	(2)	(3)
	Παλινδρόμηση χωρίς χαρακτηριστικά εργαζομένων και επιχειρήσεων	Παλινδρόμηση με χαρακτηριστικά επιχειρήσεων	Παλινδρόμηση με χαρακτηριστικά εργαζομένων και επιχειρήσεων
d1 - [μισθός 2022 >=950 & <1050]	0.04*** (29.979)	0.05*** (36.089)	0.07*** (44.055)
d2 [μισθός 2022 >=1050 & <1150]	0.02*** (14.067)	0.03*** (21.374)	0.05*** (29.128)
d3 [μισθός 2022 >=1150 & <1250]	0.01*** (8.819)	0.02*** (14.801)	0.03*** (20.200)
R ² _{adj}	0.016	0.065	0.078
Αριθμός παρατηρήσεων	56.915	56.915	56.915

Σημείωση: t-statistics στις παρενθέσεις, *** p<0,01, ** p<0,05, * p<0,1. Κατηγορία ελέγχου [μισθός 2022 >=1350 & <=1850]. Εκτίμηση για τα έτη 2022-2023.

Η εκτίμηση γίνεται με τη μέθοδο των σταθμισμένων ελαχίστων τετραγώνων (population weights). Δεν παρουσιάζονται οι εκτιμώμενοι συντελεστές των ψευδομεταβλητών για τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων και των εργαζομένων.

Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 4, οι συντελεστές των ψευδομεταβλητών των ομάδων εφαρμογής είναι θετικοί και στατιστικά σημαντικοί. Τα αποτελέσματα της στήλης (1) δείχνουν ότι η διάχυση της αύξησης του κατώτατου μισθού (η αύξηση ήταν της τάξεως του 9,4% τον Απρίλιο 2023) ήταν 4% για θέσεις εργασίας με μισθό από 950 ευρώ έως 1.050 ευρώ, 2% για θέσεις εργασίας που αμείβονται από 1.050 έως 1.150 ευρώ και 1% για τις θέσεις εργασίας που αμείβονται από 1.150 έως 1.250 ευρώ. Στις στήλες (2) και (3) προσθέτουμε ψευδομεταβλητές με τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων και των εργαζομένων αντίστοιχα. Ελέγχοντας έτσι για τα χαρακτηριστικά των θέσεων εργασίας βλέπουμε ότι η διάχυση του κατώτατου μισθού ενισχύεται και οι συντελεστές είναι μεγαλύτεροι. Συγκεκριμένα, στη στήλη 3 η ομάδα εφαρμογής 1 έχει μία αύξηση της

τάξεως του 7%, η ομάδα 2 της τάξεως του 5% και η ομάδα 3 της τάξεως του 3%. Τα αποτελέσματα είναι επίσης λογικά, με την έννοια ότι η διάχυση του κατώτατου μισθού βαίνει μειούμενη όσο απομακρυνόμαστε από επίπεδο του κατώτατου. Τα αποτελέσματα της εκτίμησης διάχυσης του κατώτατου μισθού το 2023 είναι συγκρίσιμα με τα ευρήματα για τη διάχυση της αύξησης του κατώτατου μισθού που παρατηρήθηκε το 2022.

Δηλαδή η αύξηση του κατώτατου μισθού φαίνεται να επηρεάζει και τους μισθούς όσων δεν αμείβονται με τον κατώτατο μισθό, καθώς η αύξησή του δημιουργεί πιέσεις για μισθολογικές αυξήσεις και για τους υπόλοιπους μισθωτούς. Οι επιδράσεις διάχυσης είναι ιδιαίτερα έντονες σε μισθολογικά κλιμάκια που βρίσκονται κοντά στον κατώτατο μισθό. Κατά συνέπεια, αυξήσεις του κατώτατου μισθού επηρεάζουν και τον μέσο μισθό στον ιδιωτικό τομέα. Εκτιμάται ότι, όπως και με την αύξηση του κατώτατου το 2019, για κάθε ποσοστιαία μονάδα αύξησης του κατώτατου μισθού, ο μέσος μισθός ανά εργαζόμενο στον ιδιωτικό τομέα αυξάνεται κατά περίπου 0,4-0,5%.

Τα συμπεράσματα από την ανάλυση των στοιχείων του Π/Σ ΕΡΓΑΝΗ δείχνουν και το 2023 μία σημαντική διάχυση των αυξήσεων του κατώτατου μισθού, όπως και το 2022. Οι εκτιμήσεις για τη διάχυση των αυξήσεων του κατώτατου μισθού το 2023 παραμένουν μάλιστα παρόμοιες με τις αντίστοιχες εκτιμήσεις του 2022. Σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η σωρευτική αύξηση του κατώτατου μισθού το 2022 (9,7%) είναι παρόμοια με αυτή του 2023 (9,4%), τα παραπάνω ευρήματα οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η ισχυρή οικονομική ανάπτυξη και η υψηλή ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών δημιούργησε τις κατάλληλες συνθήκες στήριξης του εισοδήματος από εξαρτημένη εργασία, καθώς οι επιχειρήσεις είχαν τη δυνατότητα να απασχολήσουν εργαζομένους με υψηλότερες αμοιβές. Το αποτέλεσμα των παραπάνω ήταν η διάχυση των αυξήσεων του κατώτατου μισθού να μην έχει περιοριστεί σε μικρό μέρος της κατανομής μισθών.

Ταυτόχρονα, το ποσοστό θέσεων εργασίας που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό μειώθηκε για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά, παρά την αύξηση του κατώτατου μισθού. Αυτό ενδεχομένως είναι μία ένδειξη ότι η αγορά εργασίας το 2023, που ήδη από τα προηγούμενα χρόνια εμφανίζει δείγματα στενότητας,¹⁷ αντιδρά με μια μείωση των ευέλικτων μορφών εργασίας, καθώς και με αυξήσεις μισθών πέραν του κατώτατου για την εξεύρεση εργατικού δυναμικού, με τα παραπάνω αποτελέσματα να είναι εντονότερα στον κλάδο της εστίασης.

---

¹⁷ Βλ. Antonopoulos et al. (2022).

Βιβλιογραφικές παραπομπές

Antonopoulos C., Anyfantaki S., Balfoussia H., Kosma T., Papapetrou E., Petroulakis F., Petroulas P. and Zioutou P. (2022), "The Greek labour market before and after the pandemic: slack, tightness and skills mismatch", Bank of Greece, *Economic Bulletin*, No. 56, December.

Derenoncourt, E., Noelke, C., Weil, D., and Taska, B. (2021), "Spillover Effects from Voluntary Employer Minimum Wages", NBER WP no 29425.

Górnicka L. and Koester, G. (eds.) (2024), "A forward-looking tracker of negotiated wages in the euro area", Occasional Paper Series, ECB, No 338, February 2024.

Stewart, M.B. (2012), "Wage Inequality, Minimum Wage Effects, and Spillovers", *Oxford Economic Papers*, vol. 64, no. 4, Oxford University Press, 616–34.

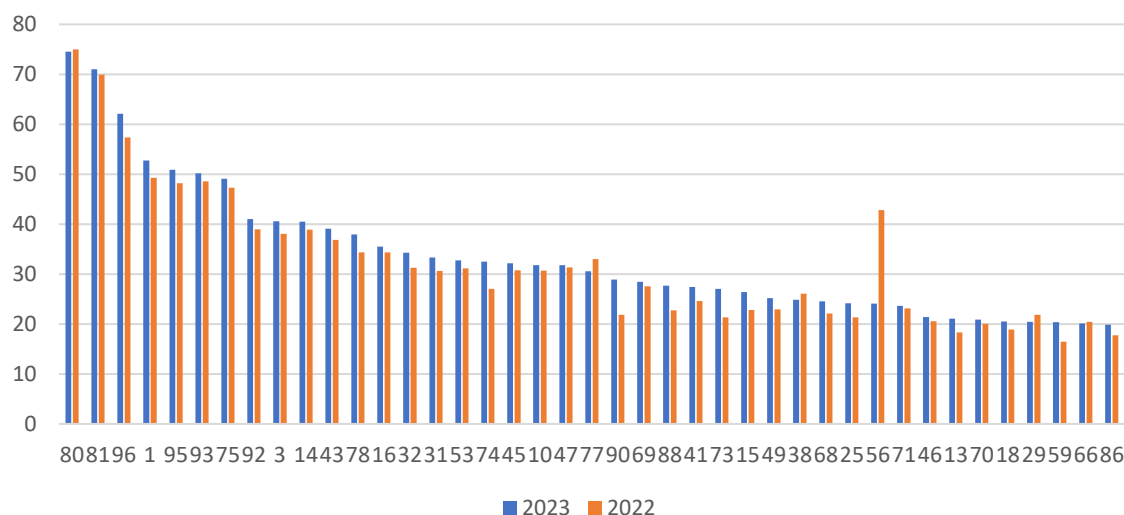
Τράπεζα της Ελλάδος (2021), *Έκθεση για την αξιολόγηση του ισχύοντος νομοθετημένου κατώτατου μισθού και ημερομισθίου*.

Τράπεζα της Ελλάδος (2022), *Έκθεση για την αξιολόγηση του ισχύοντος νομοθετημένου κατώτατου μισθού και ημερομισθίου*.

Παράρτημα Α: Πρόσθετοι πίνακες και διαγράμματα

Διάγραμμα Α1

Ποσοστό θέσεων εργασίας με κατώτατο μισθό ανά κλάδο, 2022-2023
(%)

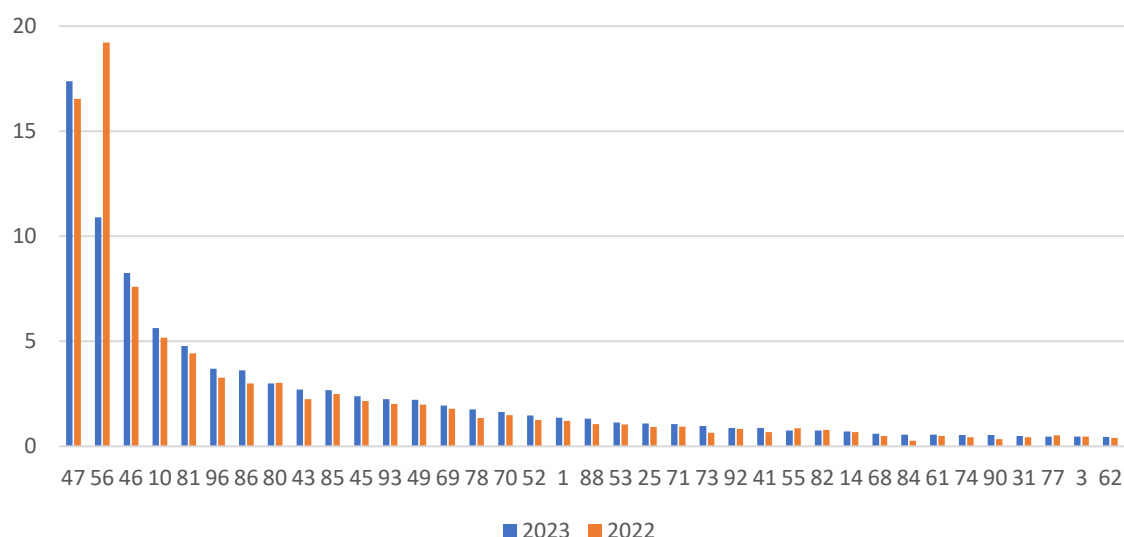

Πηγή: Π/Σ Εργάνη, επεξεργασία από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Σημείωση: Το διάγραμμα παρουσιάζει το ποσοστό θέσεων εργασίας με κατώτατο μισθό σε έναν κλάδο στο σύνολο των θέσεων εργασίας του κλάδου αυτού (within sector intensity). Για λόγους παρουσίασης, εξαιρούνται οι κλάδοι στους οποίους τα σχετικά ποσοστά είναι κάτω του 20%.

Διάγραμμα Α2

Κλαδική κατανομή του συνόλου θέσεων εργασίας με κατώτατο μισθό, 2022-2023
(%)

Πηγή: Π/Σ Εργάνη, επεξεργασία από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Σημείωση: Το διάγραμμα παρουσιάζει το ποσοστό θέσεων εργασίας με κατώτατο μισθό σε έναν κλάδο στο σύνολο των θέσεων εργασίας με κατώτατο μισθό (across sector intensity). Για λόγους παρουσίασης, εξαιρούνται οι κλάδοι στους οποίους τα σχετικά ποσοστά είναι κάτω του 0,5%.